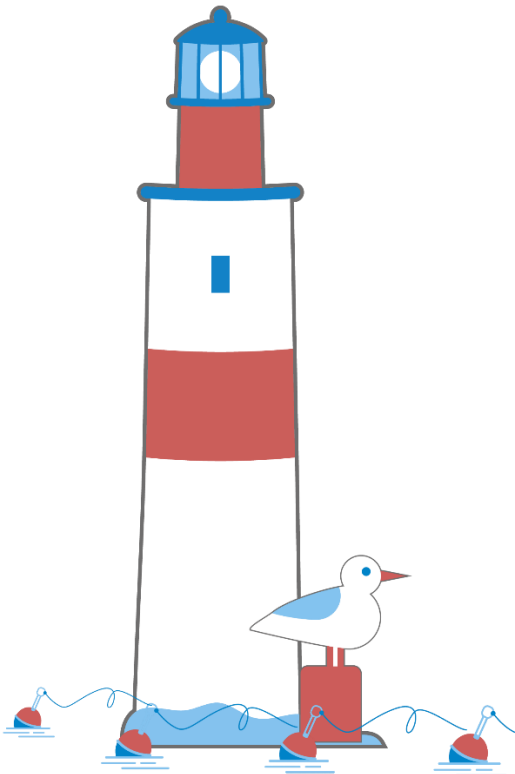




MONIKIELISYYDEN TUKEMISEN SUUNNITELMA

Kotkan varhaiskasvatus



10.4.2019

SISÄLLYS

1 ESIPUHE	2
2 KIELI- JA KULTTUURITIE TOISEN VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN.....	3
2.1 Velvoittavuus	3
2.2 Toteuttaminen yksiköissä	4
3 YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA	5
3.1 Varhaiskasvatuksen aloittaminen	6
3.2 Tulkin käyttö	8
3.3 Äidinkielen merkitys.....	9
3.4 Monikielisyyden suunnitelma	13
4 KIELI- JA KULTTUURITIE TOINEN VARHAISKASVATUS.....	14
4.1 Kaksi- ja monikielisyy.....	15
4.2 Toisen kielen oppimisen vaiheet.....	17
4.3 Lapsen kulttuurisen identiteetin kehittymisen tukeminen.....	18
4.4 Oppimisympäristö.....	20
5 SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETUS.....	22
5.2 Kielen kehityksen eri osa-alueiden tukeminen	27
5.3 Toiminnan havainnollistaminen.....	29
5.3 Kehittyvän kielitaidon havainnointi	30
6 NIVELVAIHEET	33
7 LÄHTEET JA HYÖDYLLISTÄ MATERIAALIA.....	35

1 ESIPUHE

Tämä suunnitelma on tarkoitettu kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen toteuttamisen tueksi Kotkan varhaiskasvatuksessa. Siinä kuvataan päiväkodeissa ja esiopetuksessa annettavaa varhaiskasvatusta, mutta sitä voi hyödyntää soveltuvin osin myös perhepäivähoidossa sekä avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Suunnitelmassa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan 0-6 vuotiaiden varhaiskasvatusta, 6-vuotiaiden esiopetusta sekä perusopetukseen valmistavaa opetusta esiopetuksessa. Suunnitelman tarkoituksena on kohdentaa tukea kaksi- tai monikielisille lapsille, joiden äidinkieli ei ole suomi tai joilla on muutoin monikielinen tausta. Tuella tarkoitetaan tavoitteellista ja tietoista pedagogista toimintaa, joka edesauttaa sekä toisen kielen oppimista, että oman äidinkielen/-kielten säilymistä ja kehittymistä.

Kulttuurista moninaisuutta ja sen huomioimista varhaiskasvatuksessa tässä käsitellään lähinnä lasten kulttuurisen identiteetin rakentumisen näkökulmasta (etninen/kansallinen kulttuuri, kansalaisuus ja katsomus). Laajemmin kulttuurista moninaisuutta ja vastuullisuutta käsitellään Kotkan kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

Suunnitelma on päivitetty toteuttamaan varhaiskasvatustilain, varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden, perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteiden sekä kuntatasoisten suunnitelmien linjauksia. Suunnitelman kokoamisessa on hyödynnetty Vantaan kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirjaa (2018) ja Helsingin kaupungin Ota koppi -ohjelmaa sekä Monikko-hankkeen materiaalia Monikulttuurisia kohtaamisia -opas varhaiskasvatuksen arkeen (2012).

Suunnitelma sisältää varhaiskasvatuksen arjen työvälineitä (esim. linkit, vuosisuunnitelmapohja, seurantapohjia), joita voi käyttää sellaisenaan (tai mukaillen) kieli- ja kulttuurimoninaisuuden tukemisessa. Sisältönä on myös jäseneltyjä kokonaisuuksia, joita voi hyödyntää toteutuneen toiminnan arviointiin ja uuden suunnitteluun (esim. kuvat: Toiminnan kielellistäminen ja konkretia, Kielitietoinen kasvattaja).

Työryhmässä ovat olleet mukana:

Pia Eskola, varhaiskasvatuksen kehittämissuunnittelija

Minna Sundholm, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo)

Teija Pylkkänen, varhaiskasvatuksen konsultoiva kieli- ja kulttuuriopettaja (kieku-vo)

Lisäksi suunnitelmaa on työstetty mm. varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmissa. Päiväkotien ja esiopetuksen henkilöstön ajatuksia on koottu yksittäisin keskusteluin sekä heille suunnatun kyselyn avulla.

Tätä suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa vastaamaan valtakunnallisia ja kuntatason linjauksia sekä hyödyntämään uutta tutkimustietoa. Suunnitelma on julkaistu v. 2019 ja viimeisin päivitys on tehty 2023. Suunnitelma on tallennettu Kotkan kaupungin O-asemalle (O:\varhaiskasvatus\KIELET JA KULTTUURIT). Sieltä löytyvät toiminnan tueksi tulostettavat kuvasivut erillisinä tiedostoina.

Suunnitelma on myös Kotkan varhaiskasvatuksen julkisilla Pedanet-sivuilla:

<https://peda.net/kotka/varhaiskasvatus/kjv2/materiaalia>

2 KIELI- JA KULTTUURITIETOISEN VARHAISKASVATUKSEN JÄRJESTÄMINEN

2.1 Velvoittavuus

[Varhaiskasvatustalaki](#)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista sekä varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet](#)

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa. Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Moninaisen kulttuuriperinnön arvostaminen ja hyödyntäminen sekä eri kielten näkyväksi tekeminen oppimisympäristössä tukevat lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien.

[Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet](#)

Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa. Suomen kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa.

[Kotkan esiopetussuunnitelma](#)

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde, että väline. Esiopetuksessa kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Varhaiskasvatustalain velvoittamina Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä kunnallisen tason suunnitelmat ohjaavat varhaiskasvatuksen henkilökuntaa huomioimaan kielen keskeisen merkityksen yhdenvertaisuuden ja osallisuuden mahdollistajana lapselle keskeisissä kasvamisensa ja oppimisen ympäristöissä. Monikielisyyden ja -kulttuurisuuden huomioiminen ja näkyväksi tekeminen tukevat lapsen kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä ja itsetuntoa. Samalla ne antavat kaikille lapsille edellytyksiä kasvuun kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassamme. Eri kielitaustaisten lasten kaksi- ja monikielisyyden tukeminen ja suomen kielen oppiminen on asetettu erityiseksi tavoitteeksemme.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi ja huomioduksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. Lapsella on myös oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Lapsella on oikeus leikkiin ja oppimiseen, käsityksen rakentamiseen itsestään, identiteetistään ja ympäröivästä maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsen etu on ensisijainen.

2.2 Toteuttaminen yksiköissä

Päiväkodin johtaja johtaa yksikkönsä kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta, esiopetusta sekä perusopetukseen valmistavaa opetusta esiopetuksessa. Hän vastaa yksikkönsä pedagogiikan kieli- ja kulttuuritietoisuudesta sekä kulttuurisen moninaisuuden huomioimisesta. Hän on vastuussa suomi toisena kielenä opetuksen, dokumentoinnin ja arvioinnin toteutumisesta omassa yksikössään. Päiväkodin johtaja huolehtii henkilökunnan kieli- ja kulttuuritietoisuuden ja S2-osaamisen vahvistamisesta esim. ohjaamalla henkilökuntaa koulutuksiin. Hän myös ohjaa hyvien käytänteiden jakamiseen ja pedagogista keskustelua ja kehittämistä ylläpitävään toimintakulttuuriin.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja esiopetuksessa annettavan perusopetukseen valmistavan opetuksen toteuttaminen edellyttää yhteistyötä. Opetuksen toteuttamiseen käytännössä osallistuu koko henkilökunta. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään näkyväksi yhteistyössä myös huoltajien kanssa.

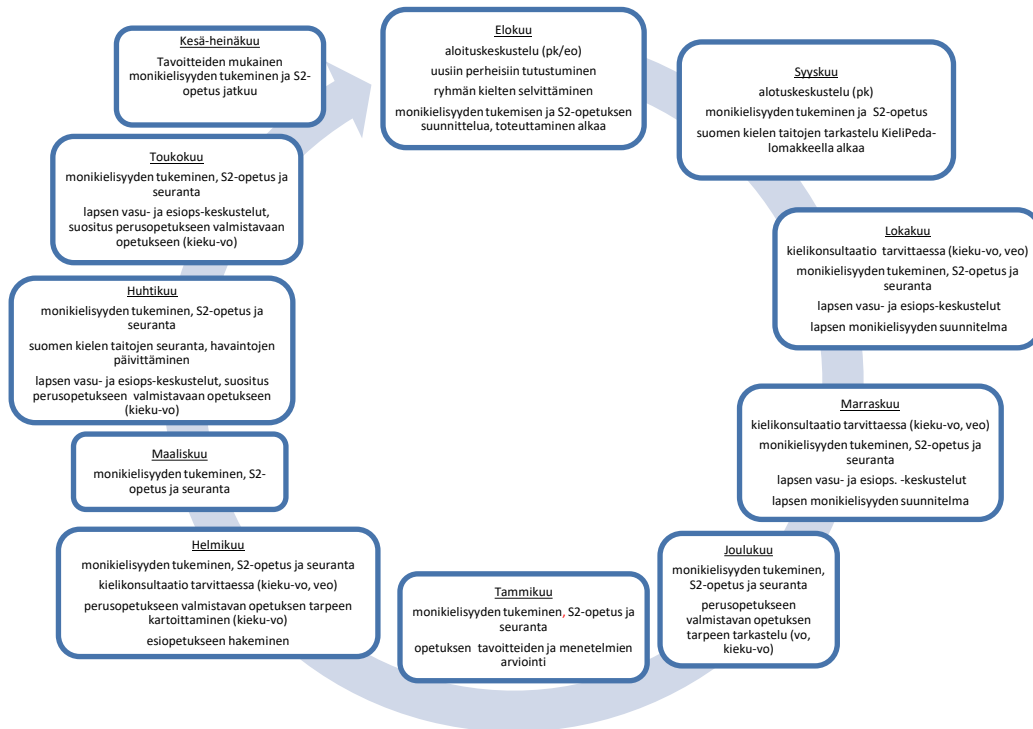
Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmässään monikielisille lapsille annettavasta S2-opetuksesta, sen suunnittelusta, tavoitteellisuudesta, säännöllisestä toteutuksesta, dokumentoinnista, arvioinnista sekä yhteistyöstä huoltajien kanssa. S2-opetuksen toteuttamiseen osallistuvat kaikki lapsiryhmässä työskentelevät työntekijät.

Lapsen monikielisyyden tukeminen on keskeinen osa S2-opetusta. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että äidinkielten merkitys huomioidaan opetuksen suunnittelussa. Ryhmän koko henkilökunta osallistuu kielellisen moninaisuuden näkyväksi tekemiseen sekä toiminnassa että oppimisympäristössä. Lapsen oman äidinkielen/-kielten ylläpitämisestä ja kehittymisestä vastaavat ensisijaisesti lapsen huoltajat.

Varhaiskasvatuksen konsultoiva kieli- ja kulttuuriopettaja ohjaa alueellaan henkilöstöä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten asioissa sekä vahvistaa henkilöstön osaamista kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoiseen toimintakulttuuriin liittyen. Hän ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen opettajaa opetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lasten äidinkielten kehittymistä sekä suomen kielen oppimista tuetaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Kieli- ja kulttuuriopettaja on tarvittaessa mukana monialaisessa yhteistyössä ja osallistuu varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen nivelvaiheisiin ja esim. aloitusvaiheen tuen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen tarpeen arviointiin.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa omalta osaltaan tuen toteuttamisesta, jos lapsella todetaan muusta kuin toisen kielen oppimisesta johtuvaa tuen tarvetta. Monikielisen lapsen tehostettu ja erityinen tuki toteutuu osana varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkea ja tuki suunnitellaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen huoltajien kanssa. Suomen kielen oppimisen ja lasten omien kielten tukemisen osalta tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen konsultoivan kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa.

Alla on kuvattu monikielisuuden tukemisen muotoja ja niiden ajoittumista toimintavuodelle.



Kotka 25.3. 2019: Sundholm, Pylkkänen
Muokattu 2.5.2023: Tidenberg, Pylkkänen

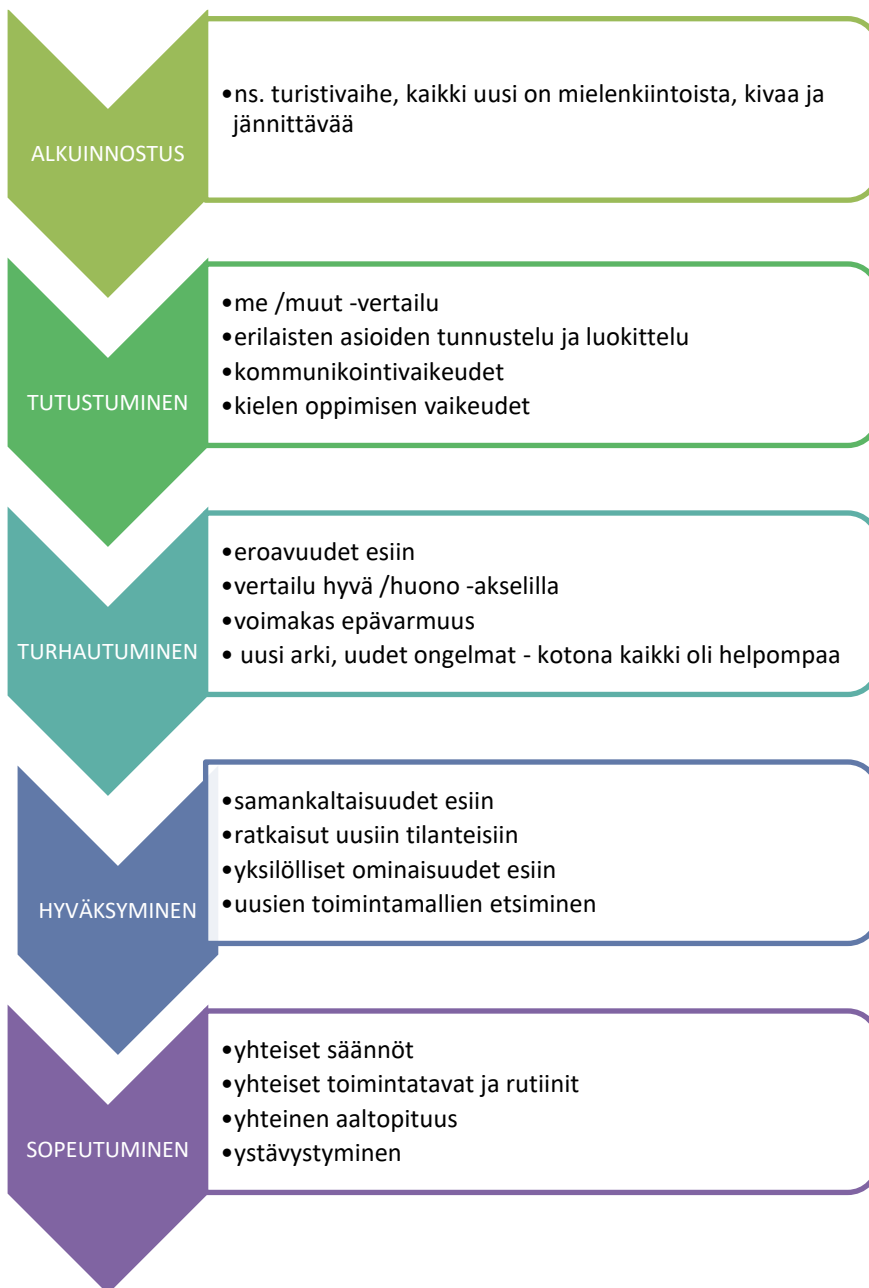
Kuva 1. Kielitietoisen varhaiskasvatuksen vuosikello

3 YHTEISTYÖ HUOLTAJIEN KANSSA

Lähtökohdat yhteistyön rakentumiselle eri perheiden kanssa voivat olla hyvin erilaiset. Perhe on saattanut vasta tulla Suomeen tai asua täällä jo kauan. Samoin varhaiskasvatukseen tuleva lapsi on voinut syntyä täällä tai on elänyt ensimmäiset vuotensa esim. pakolaisleirillä. Onko muutto ollut toivottu, oma valinta vai pakon sanelema ratkaisu? Muuton syyt ovat erilaisia ja niin myös niiden vaikutukset kotoutumiseen.

Kulttuurinen sopeutuminen on yksilöllistä, mutta se etenee tiettyjen vaiheiden kautta, jotka on hyvä tiedostaa asioitaessa Suomeen muuttaneiden perheiden kanssa. On myös huomioitava, että sopeutuminen koostuu useammasta ylä- ja alamäkiä sisältävästä aallosta, eikä se suinkaan etene suoraviivaisesti. Yksilön ja perheen kokemustausta ja lähtökohtaiset kyvyt muutoksen hallintaan tai vastaantulevat elämäntilanteet vaikuttavat siihen, miten nuo eri vaiheet näyttäytyvät arjessa.

Kuva 2. Kulttuurisen sopeutumisen vaiheet



Alkuperäislähde: Monikulttuurisia kohtaamisia -opas varhaiskasvatuksen arkeen 2012

Muokattu 25.3.2019: Pylkkänen

Lasten kanssa maahanmuuttoa ja sopeutumisen vaiheita voi käsitellä esim. MIELI ry:n sivuilta löytyvän [työvälineen](#) avulla.

3.1 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyö rakentuu molemminpuoliselle luottamukselle sekä arvostukselle, ja sen tavoitteena on aina ensisijaisesti lapsen etu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjeistaa osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoiseen kehittämiseen. Siksi myös huoltajien osallisuuden mahdollisuuksia on hyvä

avata heille. Heillä on esim. mahdollisuus esittää toiveita ja vaikuttaa toiminnan suunnitteluun sekä osallistua toimintaan ja sen arviointiin.

Toimivan yhteistyön luomiseksi huoltajien kanssa on hyvä käydä läpi varhaiskasvatuksen toimintaan ja käytäntöihin liittyviä asioita. Samalla huoltajilla on mahdollisuus kertoa heille tärkeistä lapsen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä:

Vasu toteutuu ariessa:

- Huoltajille tulee kertoa varhaiskasvatuksen katsomuksiin ja uskontoihin liittyvistä tavoitteista ja yleissivistävästä merkityksestä. Heidän kanssaan käydään myös keskustelua [varhaiskasvatuksessa](#) ja [esiopetuksessa](#) järjestettävistä juhlista ja tilaisuuksista, joihin voi sisältyä uskuntoon viittaavia elementtejä, mutta jotka osaltaan kuuluvat suomalaiseen kulttuuriperintöön. Juhlien tms. tilaisuuksien uskonnollisista sisällöistä tiedotetaan tarkemmin aina huoltajien niin halutessa.

Huoltajien osallisuus toteutuu ariessa:

- Huoltajilta tulee kysyä, onko heillä tärkeitä oman perheen kulttuuriin, katsomukseen tai uskuntoon liittyviä tapoja, perinteitä tai juhlia, joita he haluaisivat tuotavan ryhmässä esille. Voi myös kysyä, onko heillä mahdollisuus osallistua ja olla apuna eri kulttuureihin tutustuttaessa. Suurimpien uskontokuntien juhlat löytyvät [juhlakalenterista](#). Ryhmälle voi laatia myös oman juhlakalenterin [kulttuurin vuosikello](#) -sivustolla. Kummankin linkin alta löytyy tietoa eri uskontoihin liittyvistä juhlaperinteistä. Vuosittain vaihtuva, tulostettava juhlakalenteri löytyy Espoon kaupungin sivuilta hakusanalla Kulttuurien juhlakalenteri. Tämä kalenteri kannattaa laittaa yksikössä esille, jotta voi huomioida juhlien vieton perheissä.

Varhaiskasvatuksen työntekijän ja huoltajien kesken pyritään järjestämään aloituskeskustelu ennen kuin lapsi aloittaa Kotkan kaupungin varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Mikäli tämä ei toteudu esim. pikaisen aloituspäätöksen takia, tulee keskustelu käydä kuukauden kuluessa aloituksesta. Kun lapsi siirtyy yksiköstä tai ryhmästä toiseen, huoltajien kanssa sovitaan tarpeellisesta tutustumisesta ja keskustelusta muutokseen liittyen.

Aloituskeskustelussa

- täytetään Aloituskeskustelu eri kieli- ja kulttuuritaustaisille perheille -lomake (O:\varhaiskasvatus\kielet ja kulttuurit)
- monikielisten perheiden kohdalla tulkkauksieleksi valitaan huoltajien yhteinen kieli
- esiin nousseet varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot kirjataan myös lapsen vasuun/leopsiin
- hyödynnetään lapsen äidinkielen kehitystä ja taitotasoa selvitetessä tarkentavia kysymyksiä (ks. 3.3)
- kerrotaan huoltajille, että yli 3-vuotiaille lapsille tehdään monikielisyyden suunnitelma, joka laaditaan tarpeen mukaan tukemaan suomen kielen ja/tai lapsen äidinkielen/-kielten kehittymistä
 - suunnitelmaa päivitetään säännöllisesti huoltajien kanssa lapsen vasu-/esiops-keskusteluissa
 - suunnitelman toteutumista ja lapsen oppimisen edistymistä havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti mm. KieliPeda-työvälineen avulla (O:\varhaiskasvatus\kielet ja kulttuurit)
(O:\varhaiskasvatus\ESIOPETUS\yksilöllinen eo-suunnitelma kokonaisuus)
- huoltajille kerrotaan tarvittaessa aloitusvaiheen S2-tuesta (ks. 5.1)
- sovitaan lapsen tutustumisesta ja aloitusta tukevista käytänteistä esim. turvaa tuovat lelut, valokuvat tai äidinkielliset sanat/ilmait

- kerrotaan varhaiskasvatuksen arjen käytännöistä
- yhteisen kielen puuttuessa sovitaan havainnollistamisen tarpeesta ja keinoista huoltajien ja henkilöstön välisessä tiedonvaihdossa
 - helposti käyttöön otettavaa kuvamateriaalia varhaiskasvatukseen löytyy useille kielille käännettynä esim. [Pakolaisavun sivuilta](#).
- tarkastetaan/täydennetään tarvittaessa Palvelusopimus-lomake (esim. palvelun tarve)

3.2 Tulkin käyttö

Yhdenvertaisuuslain ja kaikkien oikeusturvan toteutumisen takaamiseksi tulkkia tulee käyttää aina, kun on mahdollisuus eri kielitaustoista johtuviin väärinkäsityksiin. Tietosuojan turvaamiseksi tulkkina voi toimia vain koulutettu tulkki.

Asiakkaan oleskelulupatyypin vaikutus tulkkauksen laskutukseen. Tulkki tilataan tulkattavalle, eli hänen statuksensa määrittää laskun maksajan. Valtio korvaa pakolaisten ja kansainvälistä suojelua saavien kustannukset. Korvausten saamisen edellytyksenä on laskussa mainittu nimi ja syntymäaika. Korvausoikeus tarkastetaan maahanmuuttajapalveluissa ja lasku ohjataan maksettavaksi joko valtiolle tai tilaavaan yksikköön.

Tulkki tilataan Monetra Tulkkipalvelusta. Yhteystiedot ja tilausohjeet löytyvät [täältä](#). ELY-keskus ohjeistaa käyttämään valtion korvaamissa tulkkauksissa ensisijaisesti puhelintulkkia.

Tulkkia tilattaessa on arvioitava etukäteen keskustelun pituus, jotta varattu tulkkaus aika riittää asioiden käsittelyyn. Nyrkkisääntönä on, että tulkattuna asiakastapaamiseen menee kaksinkertainen aika. Monikielisissä perheissä tulkkauskieliksi valitaan huoltajien yhteinen kotikieli. Tulkkauskieli selvitetään palveluohjauksessa ja tallennetaan lapsen tietoihin.

Taulukko 1. Keskeisiä käsitteitä

<p>Pakolainen</p>	<p>Henkilö, jolle on myönnetty kansainvälistä suojelua kotimaansa ulkopuolella, taustalla on perusteltu pelko joutua vainon kohteeksi kotimaassa</p> <p>Pakolaisaseman voi saada Suomessa jos</p> <ul style="list-style-type: none"> • on saanut turvapaikan Suomesta • on tullut pakolaiskiintiön kautta • on edellä mainittujen perheenjäsen ja tulee maahan perheenyhdistämisen kautta
<p>Turvapaikanhakija</p>	<p>Henkilö, joka hakee turvaa vieraasta valtiosta, pienelle osalle myönnetään pakolaisasema, mutta sen sijaan voi saada oleskeluluvan toissijaisen suojeluntarpeen perusteella</p>
<p>Paluumuuttaja</p>	<p>Henkilö, joka on asunut synnyinmaansa rajojen ulkopuolella ja palaa takaisin synnyinmaahansa (voi olla entinen tai nykyinen Suomen kansalainen)</p> <p>Entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleva henkilö eli inkerinsuomalainen, jolla on suomalainen syntyperä</p>
<p>Tilapäinen suojelu</p>	<p>Tilapäisen suojelun myöntäminen mahdollistaa sen, että suojelua voidaan tarjota rajatulle joukolle nopeassa ja turvapaikkamenettelyä kevyemmässä prosessissa.</p>

Alkuperäislähde: [Sanasto - Suomen Pakolaisapu](#)

Muokattu 2.5.2023: Pylkkänen, Tidenberg

Tulkkauskulujen laskutuksen lisäksi oleskeluluvan tyyppi vaikuttaa varhaiskasvatuksessa sijoituspäätökseen sekä erityisen tuen toteuttamisen korvattavuuteen. [Maahanmuuttoviraston](#) sivuilta löytyy tietoa oleskelulupiin liittyvistä asioista.

3.3 Äidinkielen merkitys

Lapselle oma äidinkieli on tunteen ja ajattelun kieli. Se on yhteys perheen ja suvun kautta omaan kieliyhteisöön ja jo olemassa oleviin kielellisiin merkitysten varantoihin. Lapsen ensikieli/kielet ovat pohja, jolle hän rakentaa paitsi omaa identiteettiään myös uutta opittavaa kieltä. Oman äidinkielen merkityksestä ja tukemisesta löytyy useille kielille käännettyä materiaalia [Ota koppi -materiaaleista](#). Vuorovaikutuksen merkityksestä kielen oppimisessa puolestaan voi lukea [Vuorotellen-oppaasta](#), jossa kotimaisten kielten lisäksi on myös käännökset englanniksi ja venäjäksi.

Lapsen taitotaso kielen käyttäjänä vaikuttaa uuden kielen omaksumiseen ja käyttöön. Siksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksessa ollaan tietoisia lapsen äidinkielen/-kielten kehittymisestä ja osaamisesta. Ensikielten merkityksestä toisen kielen oppimiselle on hyvä puhua huoltajien kanssa. Samoin on hyvä puhua varhaisen tuen merkityksestä. Käytäntömme antaa tukea mahdollisimman aikaisessa vaiheessa voi olla vieras. Se voi tuntua turhalta, liian aikaiselta puuttumiselta ja leimaavalta. Tuen merkityksen ja hyödyn avaaminen huoltajille auttaa heitä luottamaan käytäntöömme. Henkilöstön on tarpeellista tietää, jos lapsella on ollut esim. kielen kehitykseen liittyvää haastetta ensikielessään/-kielissään. Haasteet saattavat näyttäytyä myös toisen kielen oppimisessa ja tämä on hyvä huomioida jo heti alussa. Jos tuota tietoa ei ole, tarvittava tuki viivästyy merkittävästi.

Kuva 3. Tarkentavia kysymyksiä kielenkehityksen ja äidinkielen/-kielten osaamisen selvittämiseksi

KYSYMYKSIÄ LAPSEN KIELENKEHITYKSEN SELVITTÄMISEKSI

- Mitä kieliä kotona puhutaan?
- Mikä on lapsen vahvin kieli?
- Onko puheen kehittyminen edennyt samoin kuin sisaruksilla?
- Mitä kieltä sisarukset puhuvat keskenään?
- Puhuuko lapsi vähän vai paljon huoltajien ja muiden kanssa?
- Kyseleekö lapsi asioista?
- Osaako lapsi kertoa puhumalla mitä haluaa?
- Tuottaako lapsi usean sanan lauseita? Puhuuko lapsi kieltänne oikein? Tulevatko sanat oikeassa järjestyksessä?
- Onko lapsen vaikea lausua oman kielen äänneitä (kirjaimet)?
- Onko huoltajilla vaikeutta ymmärtää lasta? Onko vierailta aikuisilla vaikeaa ymmärtää lasta?
- Änkyttääkö lapsi?
- Millä tavalla lapsi leikkii kotona/muiden lasten kanssa? Millaisista leikeistä lapsi on kiinnostunut?
- Tapaako lapsi muita samaa kieltä puhuvia lapsia?
- Millainen on lapsen äidinkielen taso verrattuna muihin saman ikäisiin ja samaa kieltä puhuviin lapsiin?
- Miten huoltajat tukevat lapsen äidinkielen kehitystä?

Haluavatko huoltajat, että lapsesta tulee kaksi-/monikielinen?

https://helsinkioppi.hel.fi/content/uploads/2022/01/helsinki_otakoppi_v3.pdf

Alkuperäislähde: Ota koppi -käsikirja.

Muokattu 3.1.2023: Pylkkänen

Huoltajien kanssa on hyvä sopia ns. ”jaetusta vastuusta”:

- Varhaiskasvatuksessa opetetaan suomen kieltä ja tuetaan lasten ensikieliä esim. tekemällä niitä näkyväksi oppimisympäristössä ja hyödyntämällä lasten kielellisiä varantoja oppimistilanteissa.
- Kodeissa puolestaan vaalitaan ensikieliä käyttämällä niitä johdonmukaisesti. Myös toisen kielen oppimisen edistyminen vaatii johdonmukaisuutta kotona puhuttavien kielten käytössä. Kielitaito pysyy yllä käyttämällä ja kehittyä tietoisella ja kieltä rikastavalla tarjonnalla.
- Äidinkielen/-kielten ylläpitäminen ja kehittäminen kotona on vaativa tehtävä ja siinä varhaiskasvatuksen tuki perheelle on tärkeää.

Alla olevassa kuviossa esitetään konkreettisia keinoja huoltajille äidinkielten ylläpitämiseen ja niiden kehittymisen tukemiseen.

Kuva 4. Huoltajan keinoja äidinkielten tukemiseen



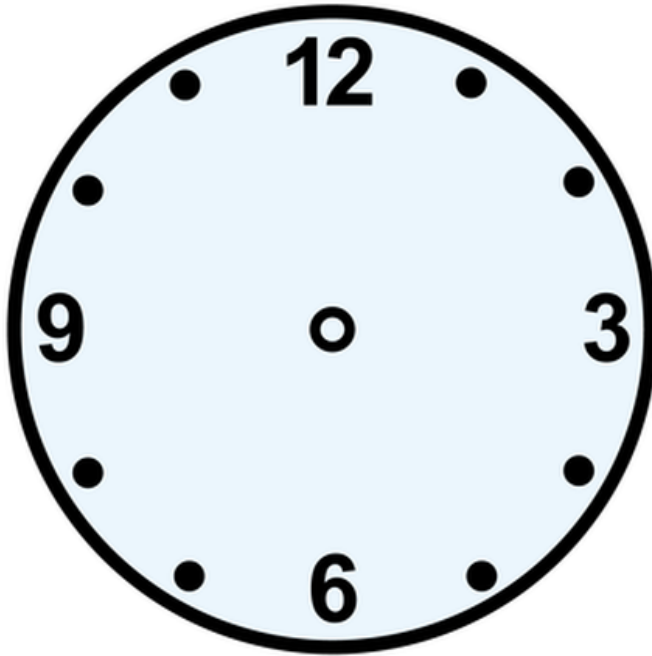
Alkuperäislähde: Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja 2018, Vantaa
Muokattu 25.3.2019: Pylkkänen

Oman äidinkielen oppimisen tukemisesta voit lukea lisää esim. Opetushallituksen julkaisuista [Oma kieli- oma mieli](#) sekä [Oma kieli kullan kallis](#).

Äidinkielten opettamisen lisäksi huoltajilla on tärkeä tehtävä osoittaa lapsille suomen kielen oppimisen suuri merkitys. He ovat päävastuussa siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia kuulla ja käyttää suomen kieltä myös varhaiskasvatus- tai esiopetusajan ulkopuolella. Jos lapsi ei koe tarvitsevansa uutta kieltä, ei hän motivoitu oppimaan eikä käyttämään sitä. Varhaiskasvatuksessa henkilöstön vastuulla on ohjata ja tukea huoltajia määrittelemään, mikä on tarpeellista juuri heidän lapsensa kohdalla. Jos lapsen äidinkielen/-kielten taidot ovat hyvät, niin koteja voi kannustaa suomen kielen käyttömahdollisuuksien lisäämiseen. Jos taas lapsen äidinkielen/-kielten kanssa on haastetta, on kotona parempi keskittyä äidinkieleen/-kieliin. Kannustaminen suomen kielen oppimiseen on tuolloinkin tärkeää.

Huoltajien kanssa pohdittavaksi:

Lapsen mahdollisuuksia ja tarvetta käyttää suomen kieltä voi tuoda näkyväksi kirjaamalla niitä kellotauluun. Kirjauksiin voi myös merkitä esim. eri väreillä sen, liittyykö tilanteeseen suomen kielen kuuntelemista vai onko tilanne vuorovaikutteinen ja lapsi itse puhuu.



Merkitse kellotauluun päivän tilanteet, jolloin lapsi kuulee tai käyttää suomen kieltä.

Esimerkkejä käyttömahdollisuuksista:

varhaiskasvatus/esiopetus
harrastukset
suomenkieliset leikkikaverit
lasten ohjelmat
äänikirjat
laulut
asiointi (kauppa, neuvola, lääkäri, kirjasto ym.)

Alkuperäislähde: Tasolta toiselle, opas kielitaidon tasojen kuvausasteikon käyttöön suomi toisena kielenä -opetuksessa 2010

Muokattu 25.3.2019: Pylkkänen

Kuva 5. Lapsi käyttää suomen kieltä

Taulukko 2. Keskeisiä käsitteitä

Äidinkieli	voidaan määritellä erilaisten kriteerien perusteella. järjestys kieli on opittu ensimmäisenä (ensikieli) taito kieltä osataan parhaiten määrä kieltä käytetään eniten identiteetti kielestä pidetään eniten, siihen identifioidutaan
Kotikieli	kotona puhutaan eniten, huoltajat puhuvat
Toinen kieli	kieltä omaksutaan ko. kieliyhteisön parissa asuen ja eläen
Vieras kieli	kieltä opiskellaan kieliyhteisön ulkopuolella

Kieli-, kulttuuri-, ja katsomustietoinen varhaiskasvatus	kielet, kulttuurit ja katsomukset osana varhaiskasvatuksen kokonaisuutta
Monikieliset lapset, monikieliset oppilaat	kuva lasten kielellisiä resursseja → ei käytetä S2-lapset
Maahanmuuttanut	ulkomailta Suomeen muuttanut henkilö, jonka tarkoituksena on asua maassa pidempi aika, yleensä vähintään vuosi
Eri kielitaustainen tai vieraskielinen	ei käytetä ummikko, viittaa osaamattomuuteen (negatiivinen varaus)

Alkuperäislähde: [Sanasto - Suomen Pakolaisapu](#)

Muokattu: 12.5.2023: Pylkkänen

3.4 Monikielisyyden suunnitelma

Monikielisyyden suunnitelma tehdään varhaiskasvatuksessa yli kolmevuotiaille lapsille, joiden äidinkieli ei ole suomi tai joilla on muutoin monikielinen tausta.

Suunnitelma on kaksiosainen:

- Suunnitelmassa näkyvät sekä suomen kielen, että äidinkielten tukeminen.
- Suomen kielen opetuksen osalta suunnitelmaa ei tarvitse tehdä, jos lapsen suomen kielen taitotaso on kielen eri osa-alueilla ikätasoinen.
- Monikielisyyden tukemiseksi suunnitelma kuitenkin laaditaan ja toimenpiteet kirjataan. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen kielimaailmasta (KieliPeda osio 2). Keskustelun pohjalta kirjataan, miten huoltajat tukevat kieliä kotona ja kuinka lapsen omat kielet huomioidaan varhaiskasvatuksen arjessa.

Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmässään monikielisyyden suunnitelman laatimisesta ja sen päivittämisestä. Suunnitelma kirjataan osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai esiopetussuunnitelmaa. Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään KieliPeda-työvälinettä.

Mikäli lapsi saa esiopetuksessa perusopetukseen valmistavaa opetusta, monikielisyyden suunnitelma vastaa valmistavassa opetuksessa edellytettyä lapsen opinto-ohjelmaa.

4 KIELI- JA KULTTUURITIE TOINEN VARHAISKASVATUS

Kieli- ja kulttuuritietoisella varhaiskasvatuksella edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista. Sillä pyritään tietoisesti poistamaan tai vähentämään eri kieli- ja kulttuuritaustoista johtuvia pulmia, joita lapsi kohtaa varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Samalla tuodaan esiin myös kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden arvoa.

Vasu toteutuu arjessa:

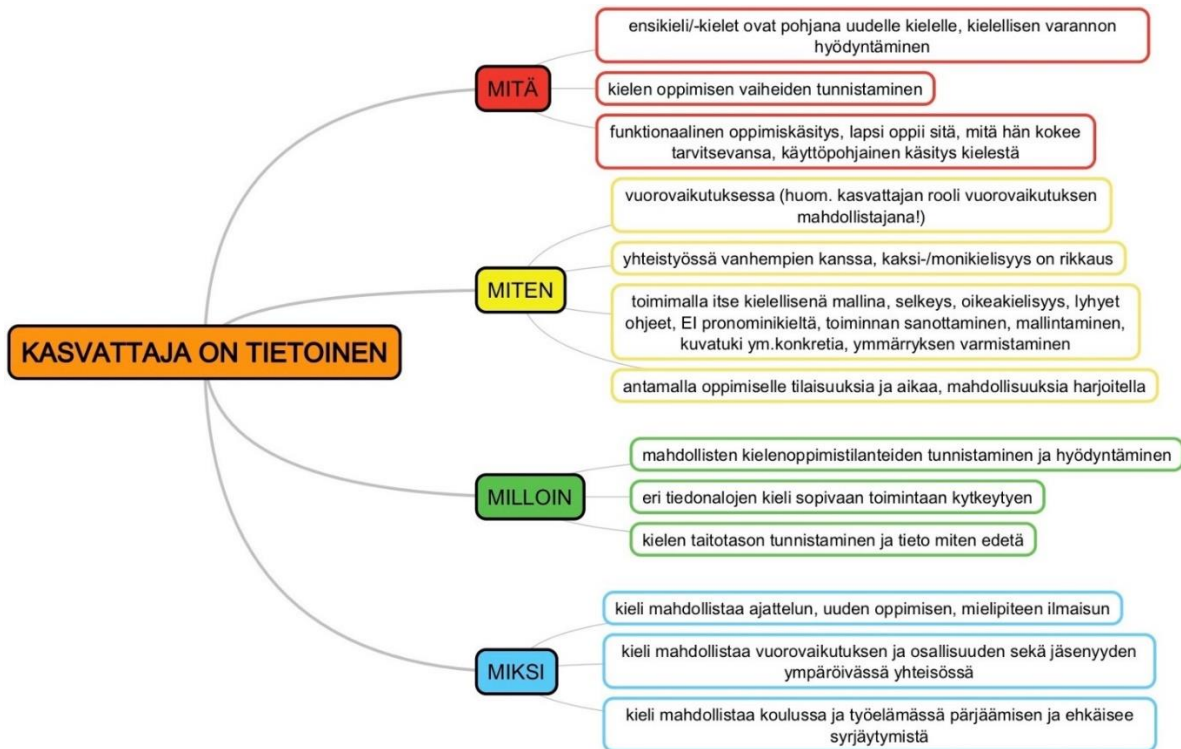
Laaja-alainen osaaminen (kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu)

- Moninaisuus on rikkaus, jonka hyödyntäminen edesauttaa lasten kasvua ja ymmärrystä kielellisesti ja kulttuurisesti moninaisessa yhteiskunnassamme.
- Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot erilaisista kielistä ja kulttuureista lisäävät lapsen kulttuurista osaamista ja antavat valmiuksia kohdata erilaisuutta.
- Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot erilaisista kielistä ja kulttuureista tukevat lapsen oman kulttuuri-identiteetin rakentumista.

Kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin sekä kulttuuriin tapoihin, perinteisiin, juhliin jne. tutustutaan yhdessä lasten kanssa. Tutustumisen kohteina ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhutut kielet, mutta aihetta voi laajentaa esim. Suomen virallisiin kieliin ja murteisiin. Kulttuurista moninaisuutta ei tule irrottaa arjesta pelkästään erityisiksi tapahtumiksi, jolloin ne helposti korostavat kulttuurien välisiä eroja. Lapsen näkökulmasta tämä lisää kokemusta toiseudesta ja erilaisuudesta. Moninaisuus tulee näkyä arjen toiminnassa, jolloin lapselle muodostuu käsitys erilaisten kielten, tapojen, uskontojen ym. kulttuuristen piirteiden kokonaisvaltaisesta läsnäolosta ja omasta osallisuudesta siinä.

Kulttuuriin liittyvässä moninaisuudessa on huomattava myös saman kulttuurin sisällä esiintyvä moninaisuus. Kukaan ei edusta tiettyä uskontoa tai katsomusta, vaan omaa tulkintaansa siitä. Samoin perinteisiin liittyen, kullakin on oma tapansa noudattaa tiettyä perinnettä, eikä voi sinällään olla koko perinteen edustaja. Juhlaperinteiden moninaisuutta saa näkyväksi esim. [Juhlakarusellin](#) avulla. Kieli- ja kulttuuritietoisessa oppimisympäristössä lapsi rakentaa maailmankuvaansa omista lähtökohdistaan ja saa aineksia oman kielellisen ja kulttuurisen identiteettinsä rakentamiseen.

Alla olevassa kaaviossa kuvataan kielitieteistä toimintaa varhaiskasvatuksessa.



Kotka 22.10.2018: Pykkänen
Kuva 6. Kielitietoinen kasvattaja

4.1 Kaksi- ja monikielisyys

Lapsen kasvu kaksi- tai monikieliseksi voi tapahtua eri tavoin ja eri syistä. Perhe voi olla yksikielinen ja muuton myötä elää uudessa kieliympäristössä. Tai perheessä voi olla lähtökohtaisesti jo esim. kummallakin huoltajalla eri kielet, joita he puhuvat lapselleen ja kotikielenä heidän yhteinen kieltensä, joka on näin myös osa lapsen kieliympäristöä. Kaksi- ja monikieliseksi kasvaminen tulee ymmärtää eri asioiksi. Vaikka niissä on samoja piirteitä, monikieliseksi kasvaminen on kompleksisempää ja herkempää muutoksille. Huoltajien tietojen valintojen merkitys korostuu, jolloin myös yhteistyön ja mahdollisen tuen tarve lisääntyy.

Toisen kielen oppimiseen ja oman äidinkielen /-kielten säilymiseen ja kehittymiseen vaikuttavat monet tekijät. Onko kysymyksessä esim. maan sisäinen kaksikielisyys (suomi-ruotsi tai saame, romani, viittomakieli), jolloin kielellä on virallinen status. Maahanmuuttotilanteessa taas on suuri merkitys sillä, mikä muuton on aiheuttanut (esim. pakolaisuus, työperäiset syyt, adoptio) ja millainen asema lähtömaan kielellä on (esim. kirjallisuuden, tv-ohjelmien, median ym. tarjonta vähemmistökielillä). Toisaalta on huomioitava myös eri kulttuurien väliset erot kielenkäyttötilanteissa. Kulttuureissa on eroja siinä, miten aikuiset ja lapset kommunikoivat keskenään. Oppivatko lapset osallistumalla vai tarkkailemalla? Minkä ikäisinä lapsille ylipäättään jutellaan ja heidän kanssaan keskustellaan asioista? Tai kuinka paljon kieltä opetetaan suoraan?

Joka tapauksessa kielten oppimiselle on keskeistä, missä iässä se tapahtuu. Aivojen muokkautuvuus on maksimissaan alle kouluikäisillä lapsilla ja mitä nuoremmasta lapsesta on kyse, sitä luonnollisempaa

oppiminen on. Samoin keskeistä on opittavalle kielelle altistumisen määrä. Lapsella on varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa runsaasti mahdollisuuksia riittävään altistukseen, mikäli oppimisympäristössä ymmärretään kielitietoisuuden merkitys ja huolehditaan vuorovaikutuksen toteutumisesta.

Kaksi- tai monikielisillä vahvimaksi yleensä kehittyy se kieli, jota hän kuulee ja puhuu eniten. Toisaalta tämä vallitsevuus ei välttämättä ole pysyvää, vaan voi muuttua elämäntilanteen mukaan. Jos jo paremmin suomea puhuva lapsi esim. matkustaa kieliympäristöön, jossa kuulee ja käyttää vain heikompaa ensikieltään, tämä vahvistuu ja voi tulla vallitsevaksi. Nämä muutokset saattavat myös vaikuttaa siihen, mikä kieli koetaan äidinkieleksi.

Kaksikielisyyden kehittyminen:

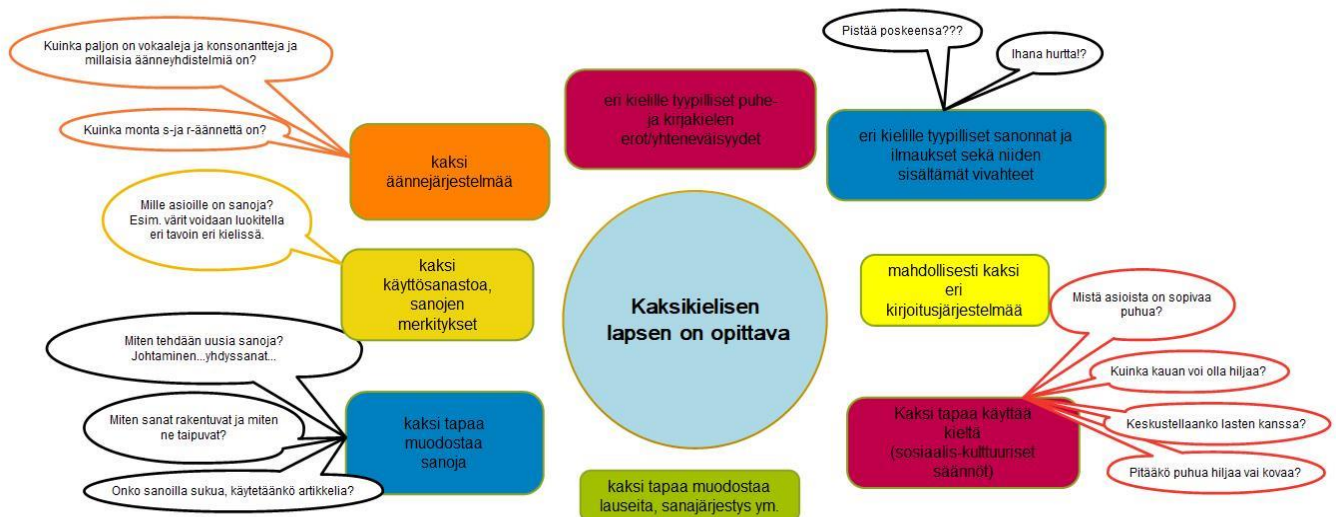
Samanaikainen eli simultaani kaksikielisyyys

- kaksi kieltä opitaan rinnakkain joko syntymästä alkaen tai viimeistään 2-3 vuoden ikään mennessä (2 ensikieltä)
- esim. jos vanhemmilla on eri äidinkielet ja kumpikin puhuu lapselle omaa kieltään

Peräkkäinen eli sukseksiivinen kaksikielisyyys

- äidinkieli on jo opittu toisen kielen tullessa, toisen kielen oppiminen tapahtuu lapsen luonnollisissa ympäristöissä 2-3 vuoden iästä eteenpäin
- esim. jos perheessä puhutaan vähemmistökieltä ja lapsi oppii valtakielen toisena kielenään esim. päiväkodissa.

Kuva 7. Kaksikielisyyden saavuttaminen edellyttää oppijalta



Kotka 26.3.2019: Pylkkänen

4.2 Toisen kielen oppimisen vaiheet

1. "Hiljainen kausi"

- lapsi ei ymmärrä tai ymmärtää jonkin verran, mutta ei vielä tuota puhetta
 - ➔ lapsi jatkaa puhetta omalla kielellään, vaikka on havainnut eri kielet
 - ➔ lapsi kommunikoi elein ja ilmein, pyrkii vuorovaikutukseen, saattaa toistaa sanoja
 - ➔ keskeistä on uuden kielen havainnointi, hiljainen harjoittelu ja ymmärryksen kartuttaminen
 - ➔ kestää yleensä n. vuoden, yksilöllisiä eroja

2. Ulkoa oppimisen vaihe

- lapsi ymmärtää lyhyitä konkreettisia arkeen liittyviä lauseita
 - ➔ lapsi nimeää ja jäljittelee, käyttää yhden sanan ilmaisuja ja ulkoa opittuja hyödyllisiä fraaseja
 - ➔ puhe on kaavamaisista

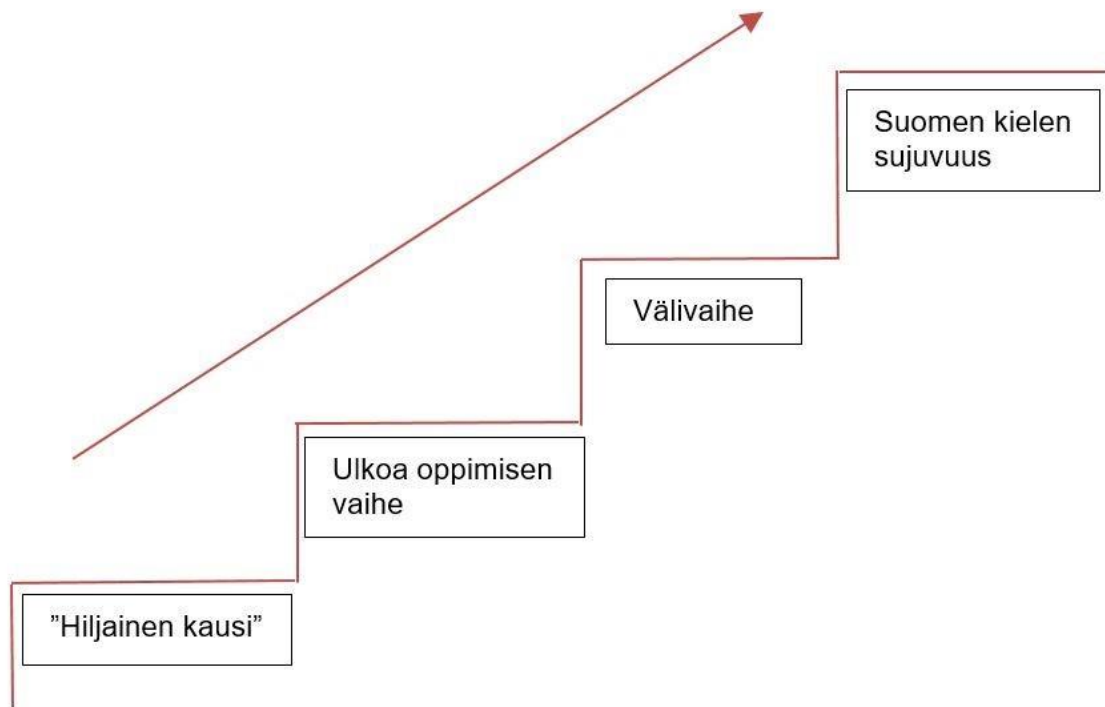
3. Välivaihe

- lapsi "päästää irti" kaavamaisuudesta ja alkaa muotoilla uusia ilmauksia, omia lauseita
- lapsella on intuitio uuden kielen säännöistä ja kieleen tulee edustuksia uuden kielen rakenteista
- lapsi tekee ns. siirtovirheitä, kokeillessaan ensikielensä rakenteita uudessa kielessä
- lapsi voi tietoisesti käyttää eri kieliä samassa keskustelussa
 - ➔ kielen kehittyminen tuntuu hidastuvan tai pysähtyvän, koska puheeseen tulee virheitä ja lapsi hakee sanoja ilmaisuihinsa
 - ➔ VIRHE ON VIHJE OPPIMISESTA!
 - ➔ KIERTOILMAISUN LÖYTÄMINEN ON KIELITAITOA!

Suomen kielen sujuvuus ja tarkkuus kehittyvät pikkuhiljaa. Välivaiheelle tyypilliset virheet jäävät pois aikaa myöten, kun lapsi huomaa, etteivät ne toimi uudessa kielessä. Tässä vaiheessa lapsi hyötyy oikeakielisestä mallintamisesta. Lapsi omaksuu vähitellen kieliopilliset rakenteet ja hänen sanavarastonsa monipuolistuu.

Toisen kielen oppimisessa pintasujuvuus saavutetaan n. 2-3 vuodessa. Tässä vaiheessa lapsi tarvitsee sitä sanastoa ja käsitteistöä, joilla on merkitystä hänen arjessaan. Aikuisten tulee olla tietoisia kielestä, jota tarjotaan opittavaksi. Sanaston valinta perustuu lapsiryhmän ja yksittäisen oppijan tarpeisiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Tässä vaiheessa lapsi oppii ymmärtämään ja ilmaisemaan itseään kielellisesti arkeen liittyvissä konkreettisissa tilanteissa. Keskusteluihin osallistuakseen tai esim. ymmärtääkseen luetun sisällön lapsi tarvitsee vielä paljon havainnollistamista tuekseen. Vaativamman akateemisen kielitaidon (ajattelun kielen) saavuttaminen vie 5-8-10 vuotta. Omaksumisen nopeuteen vaikuttavat oppijan yksilölliset ominaisuudet, mutta myös ne annetut oppimisen mahdollisuudet sekä kodin, varhaiskasvatuksen, koulun yms. tarjoama tuki. Tämä taitotaso mahdollistaa koulussa pärjäämisen sekä opiskelun ja sen myötä tukee työelämään sijoittumista.

Kuva 8. Toisen kielen oppimisen vaiheet



Kotka 18.2.2019: Sundholm, Pylkkänen
Muokattu 5.1.2023: Tidenberg

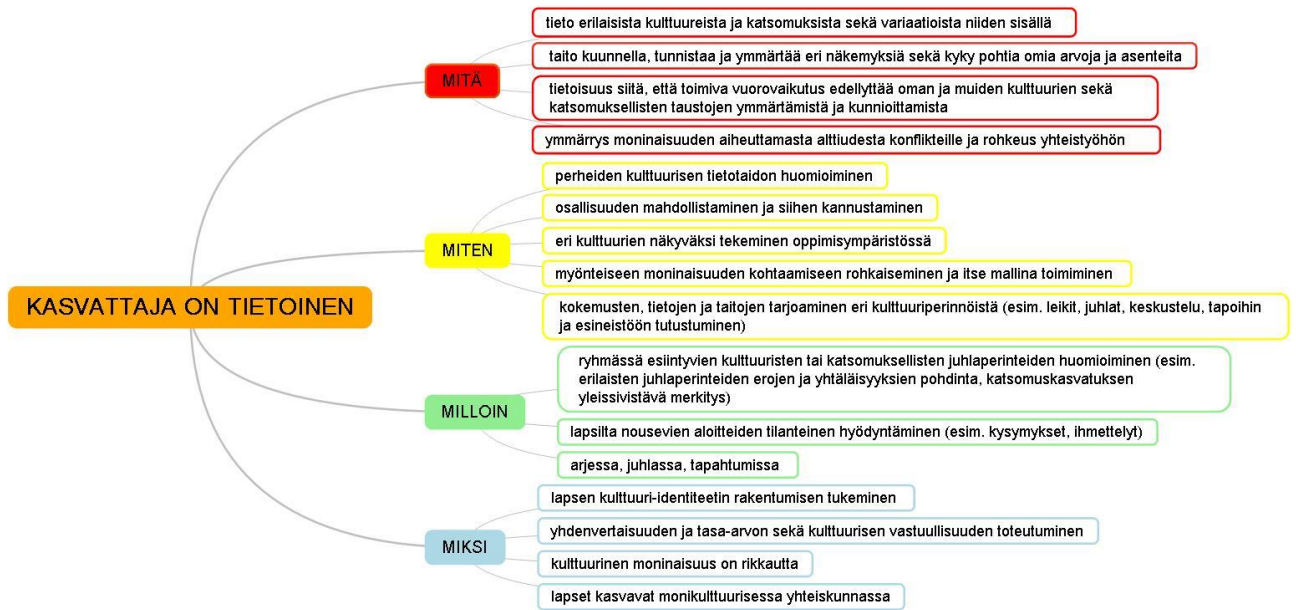
4.3 Lapsen kulttuurisen identiteetin kehittymisen tukeminen

Sekä varhaiskasvatussuunnitelman että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ohjeistetaan kunnioittamaan kulttuurien moninaisuutta sekä tukemaan niiden jatkuvuutta. Tämän moninaisuuden näkyväksi tekeminen ja esiintuominen rikkautena tukee lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymistä ja itsetuntoa. Yhdenvertaisuuslain mukaisesti tavoitteena on myös osallisuuden turvaaminen. Tämä voi eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kohdalla edellyttää positiivista erityiskohtelua. Tällöin lasta tuetaan tarvittavin keinoin, jotta hän voi saavuttaa yhdenvertaisen aseman lapsiryhmässä. Osallisuus on positiivisen identiteetin keskeinen arvo.

Lapsen näkökulmasta toiseutta saattavat aiheuttaa eri kielitaustan lisäksi etninen ja kansallinen kulttuuritausta, kansalaisuus tai katsomuksellinen tausta. Toiseuttavaa on myös lasten luokittelu esim. S2-lapsiksi, erityislapsiksi, muslimeiksi jne. Lasten kanssa työskentelevien on huomioitava, että määrittely yhden piirteen perusteella peittää yksilön muut ominaisuudet alleen ja vaikuttaa näin identiteetin kehittymiseen.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien aikuisten tehtävänä on edistää lasten kiinnostusta ja kunnioitusta kulttuurista moninaisuutta kohtaan ja opettaa heille omalla myönteisellä esimerkillään erilaisuuden kohtaamista sekä erilaisten tapojen ja katsomusten tasavertaista arvostamista. Kulttuuristen erojen korostamisen sijaan on hyvä esim. nostaa esiin yhtäläisyyksiä, jolloin yhdenvertaisuus tulee näkyväksi.

Alla olevassa kaaviossa kuvataan kulttuuritietoista toimintaa varhaiskasvatuksessa.



Kotka 7.2.2019: Pylkkänen
Kuva 9. Kulttuuritietoinen kasvattaja

Pohdittavaksi

Kulttuurisesti vastuuntuntoista varhaiskasvatusta voidaan pohtia prosessina. Alla oleva tasolta toiselle etenevä kaavio on laadittu teoksessa Valloittava varhaiskasvatus (2017) viitatussa Sonia Nieton mallista. Prosessia on hyvä pohtia ensin henkilökohtaisena. Mikä taso kuvaa omaa toimintaani ja ajatuksiani? Siitä voi edetä tiimi- sekä yksikkökohtaiseen pohdintaan.

Kuva 10. Kulttuurisesti vastuullinen varhaiskasvatus



Alkuperäislähde: Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia (2017)
Muokattu 28.2.2019: Pylkkänen

4.4 Oppimisympäristö

Oppimisympäristön suunnittelussa ja rakentamisessa huomioidaan lapsiryhmän kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus. Kielellisesti ja kulttuurisesti vastuullisen oppimisympäristön kehittämisessä hyödynnetään KieliPeda-työvälinettä. Suunnitteluun vaikuttaa vahvasti myös vuorovaikutuksellista pienryhmäpedagogiikkaa tukeva toimintakulttuuri. Tähän kehittämistyöhön on panostettu kouluttamalla henkilökuntaa kattavasti ja kehittämällä työvälineitä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin käytännössä.

Pienryhmissä aikuinen pystyy paremmin havainnoimaan lasten valmiuksia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja antamaan yksilöllistä tukea. Lapsi saa tunteen kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Pienryhmätoiminta on vaatinut uusien käytänteiden etsimistä esim. tilojen käytössä ja toiminnan porrastamisessa. Henkilöstön äkilliset poissaolot edellyttävät myös valmiutta muuttaa suunnitelmia ja ryhmien kokonpanoa.

Fyysisen oppimisympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen osallistuvat ryhmän kaikki aikuiset sekä lapset. Henkilöstön vastuulla on huolehtia siitä, että kaikki lapset saavat esittää toiveitaan ja

ehdotuksiaan sekä osallistua oppimisympäristön rakentamiseen. Toimintatilojen suunnittelussa ja käytössä aikuisten on myös huomioitava yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen. Arjessa saattaa olla esim. käytänteitä, jotka ylläpitävät sukupuolistavia roolimalleja (tytöille/pojille suunnattuja leikkitiloja tms.) tai toiseuden kokemista (esim. kuvatuon puuttuminen leikki- tai oppimateriaalista). Nämä käytänteet ovat usein tiedostamattomia ja vaativat paneutumista asiaan. Tärkeää on myös monien kielten ja kulttuurien näkyminen oppimisympäristössä esim. kuvina, kirjaimina ja esineinä. Se antaa toisaalta tuttuuden tuntua, mutta myös herättää uteliaisuutta sekä avartaa maailmankatsomusta. Samalla se auttaa lapsia näkemään eri kielet ja kulttuurit saman arvoisina.

Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö muodostuvat lasten keskinäisistä, lasten ja aikuisten välisistä sekä aikuisten keskinäisistä vuorovaikutussuhteista. Henkilöstöllä on keskeinen rooli olla mallina erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Heidän tehtävänä on kannustaa, ylläpitää ja tukea lasten vuorovaikutusta sekä keskenään että aikuisten kanssa. Osallisuus ja ryhmään kuuluminen toteutuu vuorovaikutuksessa toimimalla. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että oppimisympäristön ilmapiiri on turvallinen. Lapset voivat ilmaista itseään, ajatuksiaan ja toiveitaan ja he tulevat kuulluksi ja nähdyksi.

Varhaiskasvatussuunnitelma ohjeistaa arvostamaan ja hyödyntämään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä ympäröivän yhteisön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Eri kielten ja kulttuurien sekä katsomusten kunnioittaminen näkyy perheiden arvostamisena sekä kiinnostuksena ja valmiutena kohdata erilaisuutta. Kieli- ja kulttuuritietoisella varhaiskasvatuksella mahdollistetaan lasten ja perheiden osallisuutta, vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja tuetaan monipuolisesti hänen kehittyvää identiteettiään.

Kuva 11. Kielet ja kulttuurit näkyviksi ja kuuluviksi oppimisympäristössä



Kotka 29.9.2018: Pylkkänen

5 SUOMI TOISENA KIELENÄ -OPETUS

Lapsella on oikeus suomi toisena kielenä -opetukseen, mikäli hänen äidinkieltensä on muu kuin suomi tai hänellä on muutoin monikielinen tausta. Toisella kielellä tarkoitetaan kieltä, jota opitaan asuen ja eläen uuden kieliyhteisön parissa. Kunkin yksikön ja lapsiryhmän tarve S2-opetukselle on omanlaisensa. Sen toteuttamista on hyvä kuvata yksikön/tiimin toimintasuunnitelmassa.

Suomi toisena kielenä -opetuksen tehtävänä varhaiskasvatuksessa on kehittää lapsen suomen kielen taitoa kielen kehityksen eri osa-alueilla. Tavoitteena on, että lapsi saa valmiuksia havainnoida ja ymmärtää ympäristöään sekä pystyy ilmaisemaan ajatuksiaan, tunteitaan ja mielipiteitään. Ymmärtäminen ja ymmärretyksi tuleminen mahdollistavat ko. kieliyhteisön osallisuuden ja jäsenyyden. Lisäksi keskeisenä tehtävänä on lapsen monikielisyyden tukeminen. Tavoitteena on luoda pohja toiminnalliselle monikielisyydelle, jolloin lapsi voi toimia tilanteisesti ja tarkoituksenmukaisesti

hyödyntäen osaamistaan kieliä. Kielitaidollaan lapsi pystyy ilmaisemaan tarpeitaan, kykenee ymmärtämään ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Lapsen monikielisyys tukemisella tähdätään myöhempään monipuoliseen kielelliseen osaamiseen.

Kuva 12. Varhaiskasvatuksen menetelmiä lapsen äidinkielen/-kielten ja kulttuuri-identiteetin vahvistamiseksi



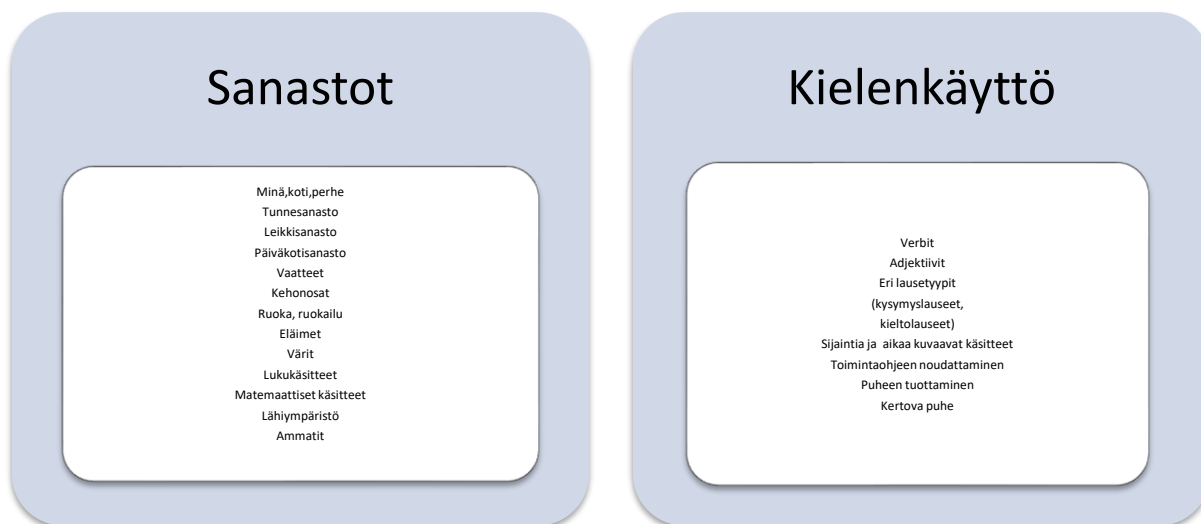
Alkuperäislähde: Kieli- ja kulttuuritietoisien varhaiskasvatuksen käsikirja 2018, Vantaa
Muokattu 27.2.2019: Pylkkänen

Toisen kielen oppiminen ja omaksuminen edellyttävät säännöllistä vuorovaikutusta opittavalla kielellä. Varhaiskasvatuksessa vastuu vuorovaikutuksen toteutumisesta on aina aikuisilla. Henkilöstön tehtävänä on kannustaa ja rohkaista lasta ilmaisemaan tarpeitaan, toiveitaan ja ajatuksiaan. Heidän tehtävänä on myös tukea lasta vuorovaikutustilanteissa, jolloin lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi. Aikuisilla on keskeinen rooli vuorovaikutuksen ylläpitäjänä. Lasta ei pidä jättää kielellisesti yksin, vaan avun tulee olla läsnä ja saatavilla. Vuorovaikutuksellinen pienryhmäpedagogiikka luo tähän hyvät puitteet.

Lähtökohtana opetukselle on funktionaalinen oppimiskäsitys, jolloin lapsen halu oppia nousee käyttötarpeesta. Lapsi oppii sitä, mitä hän kokee tarvitsevansa. Tieto ja ymmärrys toisen kielen oppimisen vaiheista ja kyky hyödyntää havaintoja lapsen tarpeista ohjaavat tarjoamaan oikeita sisältöjä opittavaksi. Kieliaineksen tarjonnassa huomioidaan lapsen jo saavuttama sekä potentiaalinen osaamisen taso (lähikehityksen vyöhyke). Opetuksessa korostuu lapsilähtöisyys, toiminnallisuus ja leikki ja se nivoutuu kaikkiin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sekä esiopetuksessa annettavan perusopetukseen valmistavan opetuksen sisältöihin ja jokapäiväiseen toimintaan.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan tulee olla kielitietoisesti tavoitteellista ja suunnitelmallista. Tieto lasten äidinkielen ominaispiirteistä auttaa esim. ennakoimaan, mihin suomen kielelle tyypillisiin piirteisiin kannattaa opetuksessa kiinnittää erityistä huomiota. Opetuksen tukena voi hyödyntää [KieliVertailu-työvälinettä](#), joka sisältää oppaan lisäksi helposti käytöön otettavia toiminnallisia harjoituksia. Lasten monikielisyys suunnitelmalla huomioidaan toiminnassa ja niitä päivitetään säännöllisesti. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa päivän kaikki hetket ovat osa S2-opetusta. Lapsiryhmän kaikkien aikuisten tehtävänä on havainnoida ja huomata lasten tekemiä aloitteita ja vastata niihin. Aikuisten tehtävänä on tarjota opittavaksi sellaista kieliainesta, joka tukee lapsen tarpeita. Mikäli tunnistaa lapsen vahvuudet ja tarpeet, voi huomata eri tilanteissa nousevat otolliset hetket ja aiheet kielen oppimiselle. Aikuisen vastuulla on noiden tilanteiden hyödyntäminen.

Kuva 13. S2-opetuksen sisältöjä



Alkuperäislähde: Kieli- ja kulttuuritietoisesta varhaiskasvatuksesta käsikirja 2018, Vantaa
Muokattu 28.2.2019: Pylkkänen

Toisen kielen opetuksessa on tärkeää tunnustaa kielenkäyttötarpeiden moninaisuus. Opetuksen tavoitteissa edetään arjen helpoista ja konkreettisista kielestä käsitteellisempään opiskelun kieleen ja siitä sanasto tarkentuu tiedonalojen kieleen. Samalla huomioidaan, että opetus kattaa myös koteihin tai vapaa-aikaan liittyvää sanastoa. Jotta puhe edistyy lausetasoiseksi, lapsi tarvitsee eri lauseenjäseniä erilaisten lausetyyppien harjoitteluun. Alusta asti hän tarvitsee myös opiskelun kielelle tyypillisiä käsitteitä, joilla kuvata asioiden tilaa, määrää, laatua jne. Tiedonalojen kieltä lapsi oppii tutkimalla asioita ja ilmiöitä.

Kielitietoisesta arjen lisäksi lapsi tarvitsee säännöllisesti vähintään viikoittain toteutettavaa tavoitteellista ja opetuksen arviointiin pohjautuvaa S2-opetusta. Sen järjestämisestä vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja siinä huomioidaan lasten yksilölliset vahvuudet, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Opetus on inklusiivista ja se voidaan toteuttaa pienryhmätoiminnassa yksittäisten kielen oppijoiden tarpeiden huomioiden. Henkilöstölle tehdyssä kyselyssä opetuksen toteuttamisen keskeisiksi edellytyksiksi nousivat:

- hyvä, koko yksikön suunnitelma opetuksen järjestämiseksi
- koko henkilöstön sitoutuminen suunnitelmaan
- yhteistyö suunnitelman toteuttamisessa

Suurimpana esteenä koettiin henkilöstöresurssia vähentävät muutostilanteet (esim. poissaolot).

Lasten suomen kielen oppimisen edistymistä havainnoidaan ja dokumentoidaan säännöllisesti, jolloin opetuksen suunnittelu ja tavoitteiden asettaminen mahdollistuvat. Oikea-aikaisen ja kielitietoisen opetuksen suunnittelun ja toteutuksen tukena sekä dokumentoinnin välineenä käytetään mm. KieliPeda-työvälinettä. S2- opetuksen suunnitteluun, toteutukseen, havainnointiin ja arviointiin osallistuu ryhmän koko henkilökunta.

5.1 Aloitusvaiheen tuki S2-opetuksessa

Kotkan varhaiskasvatuksessa voidaan myöntää S2-opetukseen suunnattavaa aloitusvaiheen tukea niille kolme vuotta täyttäneille monikielisille lapsille, joilla ei ole vielä suomen kielen taitoa. Tuen tarkoituksena on turvata oppimisprosessin alkuun pääseminen sekä uusien perheiden kohdalla myös suomalaisen varhaiskasvatuskulttuuriin tutustuttaminen.

Aloitusvaiheen S2-tukiprosessin eteneminen ja vaiheet on koottu tähän ohjeeseen.

Aloitusvaiheen tuki on mahdollinen, jos lapsen suomen kielen taito on kehittymässä tai osittain jo hallitaan esi-A1 -taitotasolla.

Taitotason tarkastelussa käytetään KieliPeda- työvälinettä, osio 3.

”Suomen kielen esi-A1-taitotaso: ei vielä suomen kielen taitoja. Lapsi selviää rajatuista arkisista vuorovaikutustilanteista, mikäli tilanteet ja ympäristö ovat hänelle turvallisia. Lapsi tarvitsee vuorovaikutuksen tueksi kuvia ja havainnollistamista ja/tai oman äidinkielen sanoja tulkitakseen hyvin yksinkertaista ja selkeää tilanteeseen liittyvää puhetta. Lapsen tulee voida seurata muiden toimintaa ja jäljitellä sitä. Usein lapsi vastaa hänelle osoitettuun esim. nimellä, kuvalla tai eleellä tuettuun vuorovaikutusaloitteeseen katseella, eleellä tai ilmeellä. Lapsi saattaa käyttää omaa äidinkieltään/-kieliään.”

Tuen tarvetta arvioitaessa huomioidaan myös suomalaisen varhaiskasvatuksen tuttuus lapselle ja huoltajille, koska arjen käytänteisiin perehdyttämiseen ja yhteistyön rakentamiseen huoltajien kanssa tulee varata aikaa yhteisen kielen puuttuessa.

1. Mikäli lapsella on jo altistusta suomen kielelle esim. on aloittanut varhaiskasvatuksen alle 3- vuotiaana tai on osallistunut muuhun suomenkieliseen toimintaan
 - ryhmän vo arvioi tuen tarvetta yhteistyössä (esim. konsultaatio) varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa
 - jos tarve todetaan, päiväkodin johtaja merkitsee tuen Efficiaan

2. Mikäli suomen kieli (ja varhaiskasvatukseen osallistuminen) on perheelle uutta

- päiväkodin johtaja voi merkitä aloitusvaiheen S2-tuen Efficiaan 6 kk ilman varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan konsultointia
- päiväkodin johtaja tai ryhmän vo ilmoittaa tuesta kieku-vo:lle

Tuen aikana tavoitteena on lapsen monikielisyyden suunnitelmaan kirjatun (lapsen vasussa) opetuksen toteutuminen ja oppimista edistävien menetelmien löytyminen

-> suomen kielen taito etenee A1-tasolle ja oppiminen pääsee vauhtiin.

Aloitusvaiheen tuen saaminen edellyttää:

- ✓ lapsi on täyttänyt kolme vuotta ja suomen kielen taito on esi-A1-taitotasolla
- ✓ lapselle tehdään monikielisyyden suunnitelma
- ✓ lapsi saa säännöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista S2-opetusta
- ✓ lapsen suomen kielen oppimisen etenemistä havainnoidaan ja opetukselle asetettuja tavoitteita ja niiden toteutumista arvioidaan vo:n toimesta
- ✓ arviointia/yhteistyötä kielen kehittymisestä on tehty kieku-vo:n kanssa

3. Mikäli aloitusvaiheen tuki (6 kk) ei riitä ja oppiminen ei edisty

Tuen jatkaminen edellyttää:

- ✓ tavoitteellisen ja tarkoituksenmukaisen S2-opetuksen toteutumisen arviointia yhteistyössä vo:n ja kieku-vo:n kanssa, tarvittaessa S2-opetuksen tavoitteiden/menetelmien päivittämistä
- ✓ yhteistyötä huoltajien kanssa, mikäli lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen on hyvin epäsäännöllistä tai vähäistä
- ✓ yhteistyötä veon kanssa, mikäli huoli herää muun tuen tarpeesta esim. huoli äidinkielen kehityksestä

Jatketun tuen kesto määräytyy tapauskohtaisesti.

Toisen kielen oppiminen ja omaksuminen edistyy yksilöllisesti ja on pitkä prosessi:

- nk. "hiljainen kausi" kestää n. vuoden, jolloin keskeistä on uuden kielen havainnointi, hiljainen harjoittelu ja ymmärryksen kartuttaminen.
- pintasujuvuus saavutetaan n. 2–3 vuodessa, jolloin lapsi ymmärtää ja tuottaa arjesta tuttua puhetta.
- vaativamman akateemisen kielitaidon (ajattelun kielen) saavuttaminen vie 5-8-10 vuotta

Omaksumisen nopeuteen vaikuttavat oppijan yksilölliset ominaisuudet, mutta myös ne annetut oppimisen mahdollisuudet sekä varhaiskasvatuksen ja kodin tarjoama tuki.

Aloitusvaiheen tuki toteutuu päivän arkisissa tilanteissa sekä pienryhmätoiminnassa. Tuen toteuttamiseen osallistuu ryhmän koko henkilökunta. Käytännössä tämä tuki on lapsen tutustumista ja hänen tarpeidensa huomioimista. Kielen oppimisen alkuvaiheessa se on vuorovaikutuksen rakentamista ja arjen sanottamista. Toisaalta se on myös yhteistyön rakentamista huoltajien kanssa.

5.2 Kielen kehityksen eri osa-alueiden tukeminen

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Monikielisten lasten kohdalla on otettava huomioon, että perheissä tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat suuresti. Lapset omaksuvat samaan aikaan mahdollisesti monia kieliä ja siksi yhteistyö huoltajien kanssa on erittäin tärkeää. Kielellisen ja kulttuurisen moninaisuuden näkyväksi tekeminen varhaiskasvatuksessa tukee osaltaan lapsen kielellisten identiteettien kehittymistä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet).

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että lapset voivat olla kehityksellisesti eri vaiheissa kielen eri osa-alueilla. Osa-alueet eivät näyttäydy käytännössä erillisinä vaan pikemminkin sisäkkäisinä. Siksi on tärkeää tunnistaa eri osa-alueet lapsen kielen kehityksen kokonaisuudessa. Tällöin on mahdollista huomata, millaista tukea lapsi tarvitsee.

Vuorovaikutus- taidot	Kielen ymmärtämisen taidot	Puheen tuottamisen taidot	Kielen käyttötaidot	Kielellinen muisti ja sanavarasto	Kieli- tietoisuus
Kehittyvät kielelliset identiteetit					

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, OPH

Kuva 14. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet

Kehittyvillä kielellisillä identiteeteillä tarkoitetaan lapsen käsitystä itsestään kielen eri osa-alueilla. Millaisena toimijana hän kokee itsensä esim. vuorovaikutustilanteissa? Pystyykö hän jo osallistumaan keskusteluun ymmärtäen ja itse puhuen? Hahmottaako hän jo kielen muotoja ja rakenteita, pystyykö leikittelemään kielellä vai onko vielä vaikeuksia hahmottaa puhevirrasta yksittäisiä sanoja?

Vuorovaikutustaidot

- lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on
- aikuisella herkkyys huomata ja reagoida lapsen aloitteisiin, myös ei kielellisiin, kuulluksi tulemisen kokemus
- kommunikointiin kannustaminen ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu erilaisissa tilanteissa

Kielen ymmärtämisen taidot

- kielellinen mallintaminen, toiminnan sanottaminen
- kuvat, eleet, äänenpainot ym. havainnollistava tuki
- selkeät lyhyet ohjeet, rikas hyvä suomen kieli (puhekieli, murre saa kuulua)
- kuvailevan, tarkan kielen käyttäminen (tilanteinen kieli) ja käsitteiden selittäminen

Puheen tuottamisen taidot

- lapsen puheen edistymisen havainnoiminen ja havaintojen hyödyntäminen opetuksessa
- puhumiseen rohkaiseminen, tilanteissa tukeminen
- puhumisen harjoittelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
 - vaikuttamismahdollisuuksien, osallisuuden ja oma-aloitteisuuden lisääntyminen

Kielen käyttötaidot

- tilannetietoinen kielenkäyttö ja eri tiedonalojen kieli, jolloin kieli muuttuu opetustilanteiden mukaisesti ja sanasto kytkeytyy toimintaan (myös tilanteeseen sidotut merkitykset esim. matematiikan kielessä kolmio on muoto, mutta asunnossa sillä ilmaistaan huoneiden lukumäärää tai korkea ääni/ korkea rakennus)
 - retkillä opetellaan esim. luontoon tai liikenteeseen liittyvää sanastoa, musiikkihetkillä soittimien nimiä jne.
- sosiaalisten tilanteiden edellyttämä kieli
 - aikuinen aikuiselle, aikuinen lapselle, lapsi aikuiselle, lapsi lapselle
 - äänenpaino, äänenkäyttö, äänensävy
- Variaatiot, kielen käyttötarkoitus
 - kertominen, selittäminen, puheen vuorottelu
 - eläytyminen, huumori
 - erilaiset tekstit, puhutun ja kirjoitetun kielen ero

Kielellinen muisti ja sanavarasto

- lorut, laululeikit, kielellä leikittely, nimeäminen, kuvaavat sanat
- keskustelu, lukeminen, tarinoiden kerronta
 - sanojen ja tekstien merkitysten pohdintaa, jolloin uudet käsitteet opitaan asiayhteyksissä
 - esim. dialoginen lukeminen

Kielitietoisuus

- eri kielten havainnointi, kielet yhtä arvokkaita (yksikielisyyden kulttuuri → monikielisyyden kulttuuri)
- kiinnostuksen herääminen suullista ja kirjoitettua kieltä kohtaan (ryhmän kirjoitusjärjestelmät)

- kielen havainnointi ja tutkiminen → merkitykset, muodot rakenteet (sanat, tavut, äänteet), leikillinen lukeminen ja kirjoittaminen
- rikkaat tekstit, tarinat, monipuolinen lastenkirjallisuus, (huom. kulttuurinen vastuullisuus, kirja luo asenteita → huomaa piiloviestit esim. sukupuoliroolit tai etnisyys)
- loru- ja tarinoiden itse keksiminen, tuotosten dokumentointi
- monilukutaito
 - visuaaliset, auditiiviset, audiovisuaaliset viestit ja tekstit → puhuttua, kirjoitettua, laulettua... tilanteista, kulttuuriin sidottua... merkkejä, symboleja

5.3 Toiminnan havainnollistaminen

Kielen oppija tarvitsee oppimisensa alkuvuosina paljon positiivista kannustusta ja rohkaisua, mutta myös konkreettista ja havainnollistavaa tukea. Hän tarvitsee sitä sekä ymmärtääkseen että tullakseen ymmärretyksi. Siksi on huolehdittava siitä, että havainnollistavaa tukimateriaalia on sekä aikuisten että lasten käytettävissä. Esimerkiksi kuvien käyttö puheen tukena on keskeinen. Se auttaa aikuista tuomaan puheensa keskeiset sisällöt näkyviin. Kuvia käyttäessään aikuinen miettii tarkemmin omaa tapaansa puhua, mikä jäsentää ja selkiyttää puheen kokonaisuutta. Lapsi puolestaan saa kuvatuella avulla paremmin kuvan puhutusta kokonaisuudesta. Samoin kuvat ovat lapselle hyödyksi hänen suunnitellessaan toimintansa (esim. miettiessään, mitä haluaa tehdä) tai ilmaistessaan toiveitaan jne.

Visuaalisen tuen lisäksi kannattaa hyödyntää muitakin aistikanavia ymmärryksen tukena. Esimerkiksi käsitteitä kuvattaessa voi tunnustella (pehmeä-kova, kuuma-kylmä jne.) tai liikkua (nopea-hidas, ylös-alas). Konkreettinen tekeminen esim. verbien opettelussa on tehokasta. Uudet sanat tarjotaan lauseyhteyksissä, jolloin ne saavat käyttöarvon. Toiminnan sanottaminen puolestaan kartuttaa arkisanastoa. Laulaminen ja loruttelu edistävät uusien sanojen mieleen jäämistä ja muistamista. Ne tukevat äänneasua ja sanarytmiä, sanat tulevat tutuiksi toiston kautta ja lapsen osallisuus toteutuu, vaikka hän ei vielä tuntisi sanojen merkityksiä. Uutta kieltä opettelevalle tulee antaa aikaa miettimiseen ja vastaamiseen. Aikuisen vastuulla on myös ymmärryksen varmistaminen. Se vahvistaa omaa käsitystä ja tietoa oppimisen edistymisestä. Samalla lapsi saa tunteen siitä, että on ymmärtänyt tai tullut ymmärretyksi.

Kotkan varhaiskasvatuksessa on totuttu käyttämään paljon tukiviittomia. Toisen kielen opetuksessa on huomioitava, että ne eivät ole ensisijainen havainnollistamisen menetelmä, vaan toimivat sanaa tukevana eleenä, kuten muutkin eleet tai ilmeet. Siksi on hyvä miettiä, mitkä viittomat ovat helppoja ymmärtää. Toisen kielen opetuksessa havainnollistaminen ei ole puhetta korvaavaa vaan siihen rohkaisevaa.

Kuva 15. Keinoja opetuksen havainnollistamiseen sekä kielestä rikkaaseen arkeen



Kotka 6.2.2019: Pyllkänen

5.3 Kehittyvän kielitaidon havainnointi

S2-opetuksen pohjana on tieto lapsen kielen kehityksen edistymisestä. Tuon tiedon kerääminen on ryhmän kaikkien aikuisten tehtävä. Keskustelut huoltajien kanssa antavat olennaista tietoa äidinkielen osaamisesta, joka puolestaan vaikuttaa suomen kielen opetuksen suunnitteluun. Kielitaidon edistymisen havainnointi ohjaa suunnittelemaan opetuksen tavoitteita ja menetelmiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan/esiopetussuunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja menetelmät S2-opetukselle ja monikielisyyden tukemiselle.

Kielitaidon havainnointi ja dokumentointi mahdollistavat opetuksen tavoitteellisuuden. Päävastuu havainnoinnista ja dokumentoinnista on varhaiskasvatuksen opettajalla, mutta toteuttamiseen osallistuu koko tiimi. Lapsia tulee havainnoida monipuolisesti erilaisissa tilanteissa, kielen kehityksen eri osa-alueet huomioiden. Myös havaintojen dokumentointia voi tehdä monin tavoin. Havaintojen kirjaaminen arjessa voi tuntua työläältä ja siksi dokumentointia on hyvä sisällyttää myös lasten omaan toimintaan. Suomen kielen taidon kehittymistä voi havainnoida esim. seuraavin keinoin:

- KieliPeda-työvälineen hyödyntäminen
- kuvasta näyttäminen/nimeäminen/kertominen
- sadutus
- havainnointi pienryhmässä
- videointi
- lapsen haastattelu

- edistymisen seuranta Ekapelissä (tulokset)
- kartoitukset tarpeen mukaan (konsultaatio varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa)
- lapsen itsearviointi

Päivän aikana toteutuvat erilaiset vuorovaikutustilanteet lasten ja aikuisten välillä mahdollistavat havainnoinnin kielen kehityksen eri osa-alueilla. Vuorovaikutustilanteiden tarkastelu antaa tietoa mm.

- miten lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi
- käyttääkö hän laajentuvaa sanavarastoaan
- onko puhe nimeävää vai jo kertovaa
- pystyykö hän ilmaisemaan tarpeitaan, toiveitaan tai mielipiteitään
- miten hän ilmaisee tunteitaan
- hyödyntääkö lapsi osaamiaan kieliä päivän aikana, esim. äidinkielen leikki

Lapsen kielitaidon havainnoinnin ohella on arvioitava, onko toteutettu toiminta tarjonnut mahdollisuuksia kielitaidon edistymiselle. Havaintojen perusteella määritellään uusia tavoitteita opetukselle. Tavoitteiden on hyvä olla konkreettisia, jolloin on helpompi miettiä menetelmiä. Tavoitteet kannattaa myös pilkkoa osiin ja arvioida edistymistä välitavoitteiden kautta esim. tiimipalaverissa. Tämä on osa tiimien toteutuneen toiminnan arviointityötä, jota tehdään tiimisuunnitelmien sekä lasten vasu/esiop. -suunnitelmien päivityksiä varten. Ovatko pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet toteutuneet ja vastanneet lapsen tarpeisiin? Onko lapsi saanut oppimisen ja harjoittelun mahdollisuuksia riittävästi ja ovatko valitut menetelmät tukeneet oppimista?

Edistymisen polku toisen kielen oppimisessa on vaihteleva monin tavoin, kuten aikaisemmin on jo todettu. Voi olla vaikeaa arvioida, onko kielen oppimisessa hitautta vai piirteitä kehityksellisestä kielihäiriöstä. Tyypilliseenkin monikieliseksi kehittymiseen liittyy esim. kielellisten taitojen epätasaisuus. Mahdolliseen huoleen lapsen kielitaidon edistymisessä voidaan ottaa kantaa vasta sitten, kun on olemassa tieto annetuista oppimisen mahdollisuuksista, niiden säännöllisyydestä ja tavoitteellisuudesta. Harjoittelun lisäksi oppimiselle tulee antaa myös riittävästi aikaa (esim. pintasujuvuus n. 2-3 vuotta). (Gyekye, M. & Ruponen, U-M. 2018: 358.)

Kuva 16. Toimintaohjeita, jos lapsen kielitaidon edistyminen mietityttää

HAVAINNOI JA TARKISTA

- Onko riittävästi tietoa lapsen ensikielen/-kielten kehittämisestä?
- Käyttääkö lapsi luontevasti ensikieltään/-kieliään esim. huoltajien tai kavereiden kanssa?
- Vaikuttaako lapsi ahdistuneelta tilanteissa, joissa häneltä odotetaan puhetta?
- Esiintyykö puhumattomuutta tai muuta haasteellisuutta kaikilla lapsen puhumilla kielillä?
- Kuinka kauan ja säännöllisesti lapsi on ollut alttiina toisen kielen oppimiselle?
- Onko opetus ollut aktiivista ja tavoitteellisesti lapsen tarpeita vastaavaa?
- Tunteeko lapsi tarvetta oppia suomea? (Auttavatko esim. saman kieliset kaverit kielenkäyttötilanteissa/puhuvatko puolesta ja tarvitseeko lapsi suomea pk:n/eo:n ulkopuolella?)
- Onko huoltajilla lapsen kielen/kielten kehittämiseen liittyvää huolta?



POHDI

- Miten kielellinen vuorovaikutus toteutuu ryhmän toimintakulttuurissa, miten aikuiset tukevat ja ylläpitävät sitä, onko ilmapiiri vuorovaikutukseen rohkaiseva?
- Millaista tukea lapsi tarvitsee erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, onko käytössä ja saatavilla riittävästi havainnollistavia keinoja (esim. kuvat)?
- Millaisista aiheista ja tekemisistä lapsi on kiinnostunut?
- Tarvitsetko moniammatillista yhteistyötä?



SUUNNITTELE

- Millä keinoilla voit tukea lapsen osallisuutta, ja ryhmään kuulumista sekä vuorovaikutukseen rohkaistumista?
- Millaisilla keinoilla voit tukea lasta yksilötyöskentelyssä?
- Millaisia vertaistuen keinoja voit käyttää pienryhmätoiminnassa?
- Millaista yhteistyötä tekemällä tuette huoltajien kanssa lapsen kaksi- ja monikielisyyttä?
- Millaista yhteistyötä tekemällä tuette huoltajien kanssa lapsen suomen kielen oppimista?

Alkuperäislähde Varhaiserityiskasvatus 2018
Muokattu 6.2.2019: Pylkkänen, Sundholm

Yllä kuvatut toimenpiteet selkiyttävät lapsen tarpeiden hahmottamista ja auttavat opetuksen tavoitteiden ja menetelmien suunnittelussa. Mikäli huoli jatkuu, pohditaan monikielisyyden vaikutuksia ja mahdollisen kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta yhteistyössä kieku-vo:n ja veon kanssa.

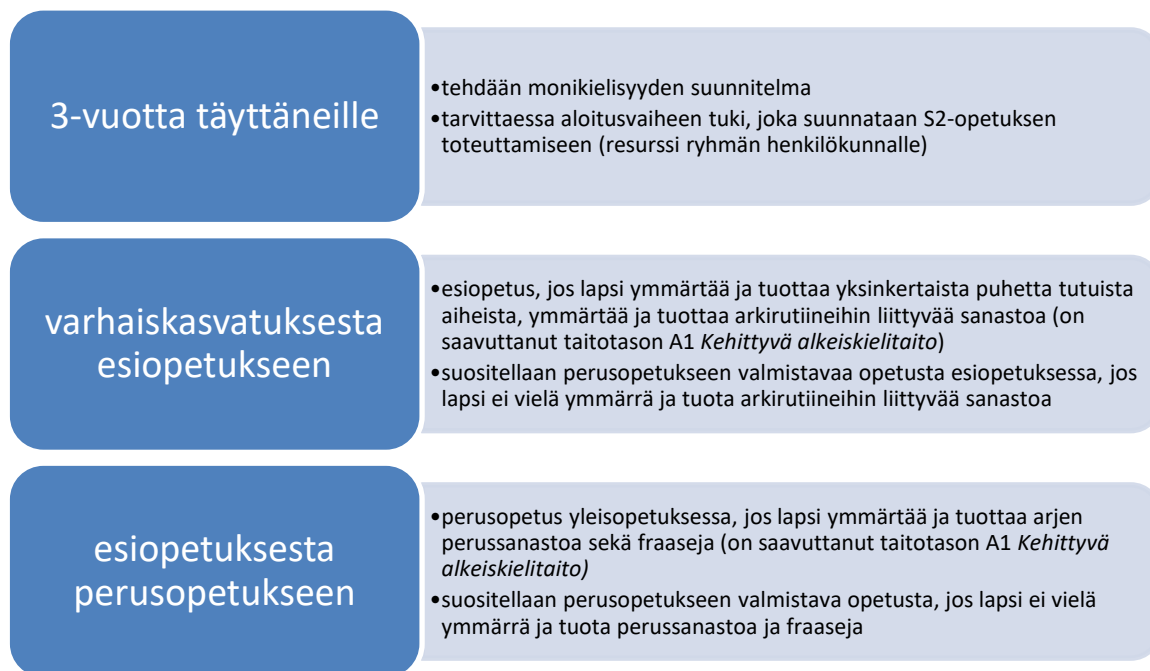
6 NIVELVAIHEET

Alle kolmevuotiailla lapsilla kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus on kielen oppimisen kannalta melko samanlaista niin vieras- kuin suomenkielisten lasten kohdalla. Puheen ymmärtämisen ja tuottamisen taidot kehittyvät sanavaraston karttuessa. Monet äänteet vaativat harjaantumista ja yksittäiset sanat saavat ympärilleen pikkuhiljaa laajenevat lauseet. Eri kielitaustaiset lapset omaksuvat vielä ensikieliään, joten suomen kielen oppiminen alkaa kotona puhuttavien kielten oppimisen ohella.

Kielitietoinen varhaiskasvatus toteutuu kielestä rikkaana arkena. Toimintaa sanotetaan ja merkityksiä avataan kaikessa toiminnassa. Vuorovaikutustaitoja opetellaan ja aikuisen tuki siinä on sekä kielellistä että toiminnallista. Suomen kielen oppiminen edistyy varhaiskasvatuksessa leikkien ja toimien yhdessä muiden lasten ja ryhmän aikuisten kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa ja kirjaa lapsen vasuun tavoitteet pedagogiselle toiminnalle, jotta toiminta ja menetelmät vastaavat lapsen tarpeita. Vaikka tässä vaiheessa lapselle ei laadita vielä monikielisuuden suunnitelmaa, on huoltajien kanssa hyvä kuitenkin keskustella omien äidinkielen tukemisesta ja niiden käytön johdonmukaisuuden merkityksestä suomen kielen oppimiselle. Lapsen vasuun on myös hyvä jo kirjata vanhempien konkreettisia tekoja äidinkielen/-kielten tukemiseksi.

Kulttuuritietoinen varhaiskasvatus alle kolmevuotiaiden kohdalla on pitkälti erilaisten kulttuuristen piirteiden näkymistä oppimisympäristössä. Esim. erilaiset omaan kulttuuriympäristöön kuuluvat esineet ja kuvat tuovat pienellekin lapselle tuttuutta ja turvaa ja toisaalta myös esteettisiä elämyksiä. Samalla alkaa tutustuminen kulttuurin moninaisuuteen, jota lapsi kohtaa jatkossa.

Kuva 17. Nivelvaiheet ja valmistavaan opetukseen ohjautuminen



Kotka 1.3.2019: Pylkkänen

Ensimmäinen nivelvaihe on lapsen täytettyä kolme vuotta. Tässä vaiheessa hänelle tehdään monikielisyuden suunnitelma. Tämän suunnitelman käytäntöön saattamiseksi lapsi saa tarvittaessa siihen myönnettävää aloitusvaiheen tukea toisen kielen oppimiseen (ks. 5.1). Aluksi tuki myönnetään määräaikaisena 6kk ja sen jälkeen tarve arvioidaan yhdessä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa tapauskohtaisesti. Mikäli lapsella on muutakin tuen tarvetta, yhteistyössä mukana on varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Toinen nivelvaihe liittyy lapsen siirtymiseen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Tuolloin mietitään, onko lapsen suomen kielen taito kielen kehityksen eri osa-alueilla riittävää vai suositellaanko hänelle perusopetukseen valmistavaa opetusta esiopetuksessa. 6-vuotiaille perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan kaikissa esiopetusyksiköissä tarpeen mukaan. Opetus on inklusiivista, sisällytettynä opetukseen tavallisessa eo-ryhmässä. Tavoitteena on, että lapsi saa tarvittavat kielelliset ja muut valmiudet kouluun siirtymistä varten. Lisäksi tavoitteena on edistää kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä tukea oman/omien äidinkielen hallintaa sekä oman kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Tarkempaa tietoa tähän saat [perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelmasta esiopetukseen](#).

Valmistavan opetuksen tarpeen miettiminen ohjautuu eri henkilöille kulloisenkin tilanteen mukaan. Jos lapsi on jo varhaiskasvatuksessa, niin ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tarkastelee valmistavan opetuksen tarvetta yhdessä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan ja huoltajan kanssa. Mikäli lapsi osallistuu/hakeutuu varhaiskasvatuksen palveluihin vasta esiopetusvuonna, palveluohjaaja selvittää alustavasti lapsen suomen kielen taitoa ja välittää tiedon päiväkodin johtajalle. Päiväkodin johtaja varmistaa, että tieto lapsen oikeudesta osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen esiopetuksessa kerrotaan huoltajalle. Valmistavaa opetusta suositeltaessa huoltajille järjestetään keskustelutilaisuus, jossa varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja kertoo sen eduista sekä siitä, miten se poikkeaa tavallisesta esiopetuksesta. Ohjeet tilaisuuden järjestämisestä löytyvät O-aseimalta (O:\varhaiskasvatus\ESIOPETUS\valmistava opetus). Päätöksen valmistavan opetuksen vastaanottamisesta tekevät aina lapsen huoltajat.

Kolmannessa nivelvaiheessa lapsi on siirtymässä esiopetuksesta perusopetukseen. Tällöin vaihtoehtona voi olla myös perusopetukseen valmistava opetus, mikäli oikeutta siihen ei ole käytetty esiopetuksessa tai tuntimäärä on täytynyt vain osittain. Kouluissa on omat erilliset luokat perusopetukseen valmistavalle opetukselle. Opetus ei toteudu lähikoulussa, vaan vuosittain nimetyissä alakouluissa. Lapsen esiopetusryhmän vo ja varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja selvittävät lapsen suomen kielen taidon riittävyyttä yleisopetuksessa ja tarvittaessa suosittelvat perusopetukseen valmistavaa opetusta koulussa. Päätöksen valmistavan opetuksen vastaanottamisesta tekevät aina lapsen huoltajat.

Lapsen siirtyessä päiväkodista toiseen tai päiväkodista esiopetukseen/perusopetukseen valmistavaan opetukseen esiopetuksessa, lähettävän yksikön ryhmän vo vastaa nivelkeskustelun tai tiedonsiirron toteutumisesta. Tiedon siirtämisen tarkoituksena on välittää välttämättömät tiedot opetuksen järjestämisen, toteuttamisen tai tuen arvioinnin toteutumisen osalta. Tiedonsiirron sisällöstä keskustellaan etukäteen huoltajien kanssa. (Nivelvaiheiden tiedonsiirrosta lisätietoa löydät O:\varhaiskasvatus\3 porras)

Esiopetuksesta/esiopetuksen perusopetukseen valmistavasta opetuksesta yleisopetukseen siirryttäessä vastaanottavan koulun rehtori vastaa nivelpalaverien toteutumisesta ja koollekutsumisesta. Nivelpalaveria täydentää tiedon siirtoon laadittu Huoltajan ja eo:n näkemys koulun aloittamisesta -lomake (O:\varhaiskasvatus\ESIOPETUS). Esiopetuksessa perusopetukseen valmistavaan opetukseen osallistuneiden kohdalla tämä täytetään aina. Mikäli lapsi aloittaa koulun perusopetukseen valmistavassa opetuksessa tai esiopetuksessa alkanut valmistava opetus jatkuu koulussa, niin

esiopetusryhmän opettaja ottaa yhteyttä vastaanottavan koulun rehtoriin ja sopii nivelpalaverin järjestämisestä. Huoltajien osallistuessa palaveriin, rehtoria tiedotetaan mahdollisesta tulkin tarpeesta.

Oppilaan kielitaidon kartoittamisen tueksi on laadittu [Kehittyvän kielitaidon asteikko, suomi ja ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus \(tukiaineisto\)](#). Asteikko pohjautuu eurooppalaiseen viitekehykseen. [Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteissa](#) (2015) tavoitetasoksi todetaan kehittyvä alkeiskielitaito A1. Asteikko on tarkoitettu kaiken ikäisille kielen oppijoille, joten varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa asteikon osa-alueita hyödynnetään soveltaen ja alle kouluikäiselle keskeiset kielen kehityksen osa-alueet huomioiden.

7 LÄHTEET JA HYÖDYLLISTÄ MATERIAALIA

Aalto, E., Mustonen, S. & Tukia, K. 2009. Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. Virittäjä 113 (3).

Alisaari, J. Artikkel: Monikielisyyden tukeminen varhaiskasvatuksessa.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/monikielisyyden_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf

Gyekye, M. & Ruponen, U-M. 2018. Suomi toisena kielenä: oppimisen haasteet, ohjaus ja pedagoginen toiminta. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Varhaiseryityiskasvatus. Keuruu: Otava.

Gyekye, M. & Thurin, N. 2020. Varhaiskasvatuksen kuvasanasto. Helsinki: Opetushallitus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Honko, M. & Mustonen, S. (toim.) 2018. Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. Helsinki: Finn Lectura.

Juhlakalenteri

<https://dialogikasvatus.fi/material/juhlakaruselli/>

Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Helsinki. Opetushallitus

[Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Kieli- ja kulttuuri- ja katsomustietoisen varhaiskasvatuksen käsikirja. Vantaan kaupunki.

<https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Kieli-%2C%20kulttuuri-%20ja%20katsomustietoisen%20varhaiskasvatuksen%20k%C3%A4sikirja.pdf>

Kielitietoisen pedagogiikan kehittäminen varhaiskasvatuksessa

KieliPeda-työväline

www.utu.fi/kieku

Kielten rikas maailma -materiaali. Helsinki. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

KieliVertailu- materiaali

[KieliVertailu | KieliVertailu \(utu.fi\)](#)

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia.

Kotkan esiopetussuunnitelma

<https://peda.net/kotka/esiopetus/ops-esiopetus/eo>

Kotkan varhaiskasvatussuunnitelma

<https://peda.net/kotka/varhaiskasvatus/vp3>

Kulttuurin vuosikello

<http://www.kulttuurinvuosikello.fi/>

Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. Helsinki. Opetushallitus.

<https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/lasten-osallisuus>

Lastensuojelu-sivusto. Perustietoa palveluista, käännökset useille kielille.

<https://www.lastensuojelu.info/>

Latomaa, S, (toim.) 2007. Oma kieli kullan kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen. Helsinki: Opetushallitus

<https://docplayer.fi/53209-Oma-kieli-kullan-kallis.html>

Lehtonen, T. 2010. Puhutaan vaan. Teoksessa H. Tani & L. Nissilä (toim.) Tasolta toiselle: opas kielitaidon tasojen kuvausasteikon käyttöön suomi toisena kielenä -opetuksessa. Helsinki: Opetushallitus.

Lue lapselle -esitteet. Tietoa lukemisen merkityksestä, käännökset useille kielille.

<https://luelapselle.fi/esitteet-eri-kielilla/>

Maahanmuuttovirasto

<https://migri.fi/yhteystiedot>

Materiaalia ja ajankohtaista tietoa kulttuuri- ja katsomustietoisen varhaiskasvatuksen tueksi.

<https://dialogikasvatus.fi/>

Monetra Tulkkipalvelu

https://intra.kotka.fi/tiedotteet/Documents/Monetra%20Tulkkipalvelu_Tilaajan%20pikaohje.pdf#search=monetra%20tulkkipalvelut

Monikko-hanke: Monikulttuurisia kohtaamisia – opas varhaiskasvatuksen arkeen 2012.

http://www.oppi.uef.fi/aducate/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkk_o.pdf

Oma kieli – oma mieli. Oppilaan oma äidinkieli. 2016. Helsinki: Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/179673_oma_mieli_oma_kieli_1.pdf

Ota koppi-ohjelma

<https://www.otakoppi-ohjelma.fi/>

Ota koppi -materiaalit. Lapsen kielen ja puheen kehityksen tukeminen. Käännökset useille kielille.

<https://helsinkioppii.hel.fi/julkaisut/ota-koppi-kulttuurinen-moninaisuus-ja-kielitietoisuus-helsingissa/>

Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015. Helsinki: Opetushallitus.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetukseen_valmistavan_opetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf

Suomen mielenterveysseura

<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/julisteet-ja-kortit/millainen-sinun-tarinasi-maahanmuuttajalapsille>

Suomen Pakolaisapu

<https://pakolaisapu.fi/>

Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäntutkimustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. Helsinki: Opetushallitus. 19.9.2022.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_el%C3%A4m%C3%A4ntutkimustiedon_opetuksen_sek%C3%A4_esiopetuksen_katsomuskasvatuksen_j%C3%A4rjest%C3%A4misest%C3%A4_sek%C3%A4_yhteisist%C3%A4_juhlista_ja_uskonnollisista_0901a0b580d00f51.pdf

Ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Opetushallitus. 12.1.2018.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf

Varhaiskasvatus. Helsinki: Opetushallitus.

[Varhaiskasvatus | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Varhaiskasvatustilaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Helsinki: Opetushallitus.

[Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 \(oph.fi\)](#)

Vuorotellen – opas vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. 2014. Tikoteekki.

http://papunet.net/sites/papunet.net/files/materiaalia/Julkaisut/vuorotellen-opas_2014_netti.pdf

Vuorotellen – opas vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin. 2014. Oppaat. Käännökset useille kielille.

<http://papunet.net/tietoa/oppaat>

Väestöliiton lastenkasvatusvihkoset

<http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/aineistot/lastenkasvatusvihkoset/>